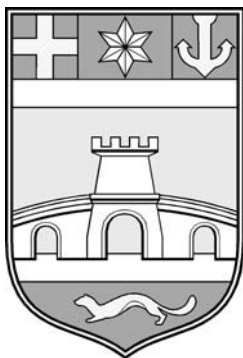

REPUBLIKA HRVATSKA
OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA
SKUPŠTINA

Materijal za sjednicu

**INFORMACIJA O STANJU
I PROBLEMATICI U
STOČARSTVU NA PODRUČJU
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

Materijal pripremili:

- *Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije*
- *Savjetodavna služba Podružnica Osječko-baranjske županije*
- *HPA Županijski ured Donji Miholjac i Darda*
- *HGK Županijska komora Osijek*

Osijek, svibnja 2014.

INFORMACIJA O STANJU I PROBLEMATICI U STOČARSTVU NA PODRUČJU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

UVOD

Osječko-baranjska županija sa svojim proizvodnim kapacitetima biljne proizvodnje ima jedno od značajnijih mjesta među županijama u Republici Hrvatskoj. Resursi biljne proizvodnje jedan su od preduvjeta proizvodnje dovoljnih količina animalnih bjelančevina: mesa, mlijeka i jaja za ishranu stanovništva, zbog čega Županija u svom razvojnom dijelu ukupnog agrara posebno mjesto ustupa razvoju stočarske proizvodnje.

Postojeći obim biljne proizvodnje je preduvjet za pripremu dovoljne količine stočne hrane kao osnovnog čimbenika za kvalitetan uzgoj stoke. Temeljem dosadašnjih spoznaja mogućnosti stočarske proizvodnje, Županija bi mogla proizvoditi znatno veće količine svih proizvoda životinjskog podrijetla u odnosu na potrebe njezinog stanovništva. Na taj bi način mogli podmiriti ne samo tržišne potrebe Osječko-baranjske županije nego i veći dio tržišta Republike Hrvatske, pa čak i dio Europske Unije.

Iz tog razloga neophodno je u stočarstvu povećati stočni fond, modernizirati proizvodne kapacitete radi poboljšanja kakvoće proizvoda i omogućiti prehrambenu sigurnost stanovništva u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima. Jednako tako je cilj stvoriti uvjete za proizvodnju ekoloških proizvoda, koja predstavlja budućnost u poljoprivrednoj proizvodnji imajući u vidu da je zahtjevno Europsko tržište prepoznalo vrijednost poljoprivrednog proizvoda proizvedenog na ekološki način.

Stanje stočarstva obilježavaju manji proizvodni kapaciteti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, koja prevladavaju u ovoj poljoprivrednoj grani u Hrvatskoj s nekonkurentnom proizvodnošću po grlu. Takvo stanje utječe i na razmjerno mali udio stočarstva (40%) u ukupnoj vrijednosti proizvodnje u poljoprivredi Hrvatske, dok udjeli stočarstva u razvijenim europskim zemljama su za dvadeset i više postotnih poena viši. Unutar stočarstva prema udjelu u vrijednosti ukupne proizvodnje svinjogojstvo je zastupljeno sa 35%, govedarstvo 32,5%, zatim peradarstvo sa 26,7%, znatno manje ovčarstvo sa 2,5%, te konjogojstvo i drugo.

U zadnjih deset godina značajne su promjene u sustavima stočarske proizvodnje odnosno u eksploataciji i gospodarenju životinjama. Promjene su prije svega posljedica izmijenjene vlasničke strukture, primjene Zakona o poljoprivredi, Zakona o poljoprivrednom zemljištu i Zakona o potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju. Tome treba pridružiti zakone, koji uređuju uvjete proizvodnje, a to je Zakon o stočarstvu, Zakon o veterinarstvu, te Zakon o dobrobiti životinja.

Ciljevi i mjere politike izmijenjene vlasničke strukture su povećanje veličine obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, odnosno okrupnjavanje posjeda putem prodaje ili zakupa poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države. Ovaj je proces promjena započeo 1992. godine i promjene se dinamiziraju ubrzano zadnjih godina. Hrvatska ima značajne biološke resurse pogodne za ekološku poljoprivredu, koja daje značajan prilog promjenama u gospodarenju i eksploataciji životinjskih i biljnih proizvoda na ekološko prihvatljiv način.

U infrastrukturi životinjske proizvodnje zadnjih se desetak godina događaju velike promjene. Poslovna politika je usmjerena na isticanje domaće konkurentne proizvodnje u zadovoljenju potreba za prehrambenim proizvodima kao i "proširenja" poljoprivrednih ciljeva na sveukupni seoski prostor, što je na tragu suvremenih određenja u EU.

Pravci djelovanja poljoprivredne politike za restrukturiranje poljoprivrednog sektora moraju biti:

- obiteljska gospodarstva kao središnja mjesta proizvodnje,
- specijalizacija proizvodnje (izgradnja i adaptacija farmi),
- pomoć usmjerena vitalnim komercijalnim gospodarstvima koja se bave stočarskom proizvodnjom,
- osuvremenjivanje proizvodnih kapaciteta, agrotehničkih i agroekonomskih postupaka,
- poticanje mlađih obiteljskih gospodarstava, (stručno osposobljavanje i informiranje poljoprivrednika)
- visoko iskorištenje proizvodnih potencijala životinja,
- veća primjena znanja i izobrazba farmera,
- jačanje uloge poljoprivrednih proizvođača na tržištu poljoprivrednih proizvoda,
- poticanje ugovaranja što je moguće većeg obujma proizvodnje s prehrambenom industrijom,
- provedba novčanih potpora i naknada u poljoprivredi,
- provedba selekcijskog rada u stočarstvu,
- savjetodavna potpora,
- povećanje učinkovitosti djelovanja upravnih i stručnih službi te udruženja u poljoprivredi,
- osigurati što bezbolniju prilagodbu poljoprivrednih gospodarstava kretanjima cijena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na međunarodnom tržištu,
- ublažiti negativne posljedice liberalizacije trgovine u skladu s pravilima Svjetske trgovačke organizacije i preuzetim hrvatskim obvezama.

1. GOVEDARSKA PROIZVODNJA

Govedarska proizvodnja najznačajnija je grana stočarstva i jedna je od najvažnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje. Osim što se u sustavu govedarske proizvodnje osiguravaju značajni proizvodi (mlijeko i meso) njezina je važnost posebice naglašena zbog komplementarnosti s ratarskom proizvodnjom. Uz to što su goveda veliki potrošači ratarskih proizvoda oni u značajnoj mjeri doprinose prirodnom povećanju plodnosti tla.

Kako bi govedarska proizvodnja postala konkurentna na otvorenom tržištu i u cijelosti zadovoljila domaće potrebe za mlijekom i mesom nužno je u govedarstvu uspostaviti nove proizvodne sustave koji će svojom veličinom proizvodne jedinice, razinom proizvodnje te primjenom tehnološkog procesa moći nositi s proizvodnim sustavima drugih razvijenih stočarskih zemelja.

Proces smanjivanja proizvodnih kapaciteta u govedarstvu otvara, naglašeniju proizvodnu specijalizaciju proizvođača i to na proizvodnju mlijeka i tov junadi. Unatoč velikom padu broja krava, u odnosu na razdoblje prije rata oživljava proizvodnja kravljeg mlijeka i to po osnovi određene intenzifikacije u proizvodnji i većoj godišnjoj produkciji po kravi.

1.1. Brojno stanje goveda

Tablica 1. Brojno stanje krava i ženskog podmlatka u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj za 2009. - 2013. godinu

Godina	Krave			Ženski podmladak		
	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	OBŽ/RH %	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	OBŽ/RH %
2009.	207.747	26.799	12,90	56.888*	9.029*	15,87
2010.	212.222	28.688	13,51	42.447*	6.638*	15,64
2011.	206.291	29.295	14,20	112.600	18.607	16,52
2012.	191.354	26.831	14,00	121.952	20.891	17,13
2013.	180.946	25.699	14,20	110.564	20.969	18,97

Izvor: Godišnje izvješće za 2009., 2010., 2011., 2012. i 2013. godinu - Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

*Kategorija junice i steone junice, od 2011. godine vodi se kategorija ženski pomladak

Podaci u Godišnjem izvješću Hrvatske poljoprivredne agencije za 2013. godinu pokazatelj su trenutnog stanja u govedarskoj proizvodnji Republike Hrvatske. Ukupan broj krava u 2013. godini je prema podacima iz Jedinственог регистра goveda iznosio 180.946 krava, što predstavlja smanjenje broja krava od 5,5% prema prethodnoj godini. Mliječne i kombinirane pasmine uključuju 167.491 krava, od čega je pod kontrolom mliječnosti bilo 101.471 krava (60,6%).

Godišnje potrebe za govedarskim proizvodima u Republici Hrvatskoj su: 1,2 milijarde litara mlijeka, što predviđa potrošnju 260 litara po stanovniku, te 68.150 tona govedeg mesa što pretpostavlja potrošnju 14 kilograma po stanovniku.

Tablica 2. Pregled otkupljenih količina mlijeka (kg)

Godina	Republika Hrvatska	Osječko-baranjska županija	%
2003.	525.028.000	55.325.180	10,5
2004.	532.838.138	57.048.394	10,7
2005.	605.321.043	76.249.040	12,6
2006.	631.619.285	91.892.012	14,6
2007.	653.850.986	102.578.132	15,7
2008.	657.753.856	114.875.213	17,5
2009.	675.246.913	140.770.481	20,8
2010.	623.881.162	135.008.408	21,6
2011.	626.407.108	148.570.280	23,7
2012.	602.364.638	158.276.650	26,3
2013.	503.851.844	124.108.922	24,6

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Od 2004. do kraja 2013. godine u Hrvatskoj je nestalo preko 38.000 proizvođača mlijeka, odnosno 10 proizvođača mlijeka dnevno u Hrvatskoj prestalo se baviti tom proizvodnjom, u navedenom razdoblju u Osječko-baranjskoj županiji 68% proizvođača mlijeka. Tijekom 2013. godine, otkupljeno je 503.851.844 kg mlijeka, od strane 34 mljekare i 27 registriranih malih obiteljskih sirana, koje prerađuju mlijeko proizvedeno na vlastitom gospodarstvu. Mlijeko je otkupljeno od 12.639 hrvatskih seoskih gospodarstava i velikih farmi proizvođača mlijeka.

Proizvodnja mlijeka u Hrvatskoj u 2013. u odnosu na 2012. godinu smanjena je za oko 20 %, u Osječko-baranjskoj županiji pad proizvodnje u odnosu na 2012. godinu je oko 22 %. U 2013. godini, na području Županije otkupljeno je 124.108.922 kilograma što čini 24,6% ukupno otkupljenih količina mlijeka. Uzimajući u obzir činjenicu da Županija raspolaže velikom bazom proizvodnje biljne hrane i mogućnost proizvodnje kvalitetne krme, postoji značajni prostor za daljnje povećanje proizvodnje mlijeka.

Tablica 3. Pregled broja isporučitelja kravljeg mlijeka

Godina	Broj isporučitelja u RH	Broj isporučitelja OBŽ	Udio u ukupnom broju isporučitelja
2004.	50.777	2.843	5,60
2005.	44.560	2.613	5,86
2006.	38.145	2.243	5,88
2007.	31.959	1.933	6,05
2008.	27.449	1.675	6,10
2009.	23.690	1.590	6,6
2010.	19.937	1.367	6,9
2011.	17.366	1.214	7,0
2012.	14.874	1.077	7,2
2013.	12.639	917	7,3

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Od ukupno 917 proizvođača mlijeka s područja Osječko-baranjske županije u 2013. godini 719 proizvođača koji proizvode do 50.000 kilograma mlijeka godišnje, isporučili su 9.209.543 kilograma (7,4 %), a 198 proizvođača isporučili su 114.899.379 (92,6%) kilograma mlijeka.

Tablica 4. Pregled proizvođača mlijeka prema proizvodnji u 2013. godini

Do 50.000 kg		Preko 50.000 kg	
Broj proizvođača	Isporučena količina	Broj proizvođača	Isporučena količina
719	9.209.543	198	114.899.379
78%	7,4%	22%	92,6%

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Prema pasminskoj strukturi simentalskoj pasmini pripada 118.262 krava (65,4%), holstein 44.305 krava (24,5%), smeđoj 4.603 krava (2,5%), križancima 7.841 krava (4,3%), a ostale pasmine (mesne i izvorne) uključuju 5.935 krava (3,3%).

Tablica 5. Pregled krava po pasminskim skupinama u 2013. godini

	Pasminske skupine krava		
	Mliječna	Mesna	Križanci
Republika Hrvatska	167 491	4 261	7 841
Osječko-baranjska županija	23 999 (14,329%)	1 024 (24,032%)	648 (8,264%)

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Prosječna proizvodnja mlijeka u simentalskoj pasmini (45.056 standardnih laktacija) iznosi 5.028 kg mlijeka, s 4,05% m.m. i 3,32% bjelančevina. U holstein pasmini (34.833 standardnih laktacija) je prosječna proizvodnja 7.052 kg mlijeka, s 3,99% m.m. i 3,28% bjelančevina. Za smeđu pasminu (1.740 standardnih laktacija) prosječna proizvodnja je 5.631 kg mlijeka, s 3,98% m.m. i 3,42 % bjelančevina. Za sve pasmine (81.917 standardnih laktacija) je ostvarena prosječna proizvodnja od 5.893 kg mlijeka s 4,02% m.m. i 3,30% bjelančevina.

Tablica 6. Pregled krava po pasminama u 2013. godini

Područje	Pasmine krava			
	Simental	Helstein	Smeđe govedo	Crveno švedsko govedo
Republika Hrvatska	118 262	44 305	4 603	328
Osječko-baranjska županija	7 577	16 166	153	103

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

1.2. Obuhvat rasplodnih krava pod uzgojno selekcijskim radom

Tablica 7. Pregled broja krava pod obuhvatom HPA (Donji Miholjac i Darda) na dan 31.12 2013. godine.

Godina	Kontrola mliječnosti	Kontrola rasploda	Ukupno obuhvaćeno krava
31.12.2007.	13.508	4.029	17.537
31.12.2008.	14.047	4.086	18.133

31.12.2009.	16.177	4.085	20.262
31.12.2010.	20.300	5.500	25.530
31.12.2011.	21.615	6.408	28.023
31.12.2012.	20.378	5.424	25.802
31.12.2013.	20.647	5.052	25.699

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija ured Darda i Donji Miholjac, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Kontrolni asistenti u područnim službama prema mjesečnom programu rada prate proizvodnost mlijeka kontroliranih krava i uzimaju uzorke mlijeka. Uzorci se dostavljaju na analizu u središnji laboratorij Hrvatsko stočarsko selekcijskog centra u Križevcima. Tijekom 2013. godine na području Županije kontrolom mliječnosti obuhvaćeno je 20.647 krava, dok je pod kontrolom rasploda još 5.052 krava.

1.3. Operativni plan razvitka govedarske proizvodnje

Operativni plan razvitka govedarske proizvodnje sačinjen je kao integralni projekt iz kojeg je na temelju raspoloživih podataka i bilance potreba izrađena projekcija njegova razvoja uvažavajući pri tome ekonomske pokazatelje cjelovite isplativosti te isplativosti pojedinih proizvodnih sustava, čiji je nositelj Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu. Operativni programa razvitka govedarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj donijela je Vlada RH na 31. sjednici 8. kolovoza 2004. godine.

Programom je predviđeno da se izgradi:

- 1.200 novih mliječnih farmi prosječnog kapaciteta od 40 krava (20 do 100 krava)
- 6.000 postojećih adaptiranih farmi prosječne veličine 15 krava
- 228 novih farmi proizvodnog sustava krava-tele, s prosječno 60 krava.

Za provedbu Programa HBOR je osigurao kreditna sredstva u iznosu od 2.467.594.060,00 kuna. Kreditna sredstva odobravaju se korisniku na razdoblje do 10 godina (izmjenama 15 godina) uz 2 godine počeka i kamatnu stopu od 4%. Jamstvo za povrat kredita HBOR-u osigurava Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) u vrijednosti od 50% kreditnog zaduženja, dok drugih 50% jamstava preuzima investitor (poljoprivredno gospodarstvo) pri čemu kao zalog daje izgrađeni ili adaptirani objekt te druge svoje nekretnine po potrebi. Za ovu kreditnu liniju predviđeno je korištenje kapitalnih ulaganja od 25% (izmjenama 50%) od odobrenog kredita, odnosno 25% kreditnih sredstava su bespovratna. Maksimalni iznos kapitalnih ulaganja je 500.000,00 kuna (izmjenama 3.500.000,00 kuna), a najviši iznos kredita je 3.500.000,00 kuna (izmjenama 11.000.000,00 kuna).

Tablica 8. Planirani obujam proizvodnje mlijeka te struktura farmi

Kategorija farme	Broj farmi	Broj krava	Proizvodnja mlijeka (litara)	
			Prosječno po kravi	Ukupno
Male farme (4 krave)	42.300	169.200	2.500	423.000.000
Adaptiran farme (15 krava)	6.000	90.000	4.500	405.000.000
Specijalizirane farme (40 krava)	1.200	48.000	6.000	288.000.000
Specijalizirane velike farme (600 krava)	20	12.000	7.000	84.000.000
Ukupno	49.520	319.000	3.759	1.200.000.000

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Tablica 9. Zaprimljeni kreditni zahtjevi - Operativni program razvitka govedarske proizvodnje u RH

	Zaprimljeni zahtjevi	Odobreni zahtjevi (kn)	Potpisani Ugovori
Republika Hrvatska	335	484.161.744,00	231
Osječko-baranjska županija	60 (17,9%)	91.074.450,00 (18,8%)	38 (16,5%)

Izvor: HBOR, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Ukupno su kroz Program putem HBOR-a bili potpisani 231 ugovor. Veliki problemi koji su se javljali u provedbi Operativnog programa bili su prostorni planovi pojedinih jedinica lokalne samouprave koji nisu omogućavali obiteljskim gospodarstvima gradnju niti proširivanje objekata za proizvodnju mlijeka (kapaciteta 30 do 40 krava) te su poljoprivredna gospodarstva svoju proizvodnju morala organizirati izvan građevinske zone u čemu su se pojavljivali značajni troškovi dovođenja infrastrukture (struja, voda i cesta).

Županija je pripremi provedbe Operativnog programa, izmjenama i dopunama Županijskog prostornog plana stvorila uvjete za izgradnju proizvodnih kapaciteta u stočarstvu i unutar građevinske zone (50 uvjetnih grla), ali svakako i županijskim potporama govedarskoj proizvodnji u razdoblju provedbe Operativnog programa 2004-2008. godina u visini od oko 8.500.000,00, kao i rad PSS i HPA Osječko-baranjske županije. Osnovni razlog slabijih rezultata provedbe Programa bio je ne pripremljenost Ministarstva, HBOR-a i HAMAG-a na rješavanje većeg broja kreditnih zahtjeva u što kraćem roku, kao i precijenjene financijske mogućnosti HBOR-a.

Provedba Programa imala je za cilj govedarskoj proizvodnji osigurati dobre pozicije u pregovorima s Europskom unijom pri određivanju kvote za mlijeko, planirano je da se nakon provedbe Programa proizvodnjom mlijeka bavi 49.520 gospodarstava, a male farme trebale su biti nukleus za proizvodnju toвне junadi. Danas Hrvatska ima na kraju 2013. godine ima samo 12.639 gospodarstava koja se bave proizvodnjom mlijeka, a uvoz toвне junadi u Hrvatskoj je znatan.

1.4. Problematika u govedarskoj proizvodnji

Problematika u govedarskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županije je višestruka. Niska razina proizvodnje mlijeka po grlu u odnosu na ostale zemlje EU ne mogu osigurati konkurentnost govedarstva u uvjetima otvorenog tržišta, pa je Republika Hrvatska, unatoč značajnoj državnoj potpori mliječnom sektoru i dalje prisiljena uvoziti mlijeko i meso da bi zadovoljila vlastite potrebe, legalizacija proizvodnih objekata u stočarskoj proizvodnji, primjena Pravilnika o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji, prezaduženost proizvođača, nedostatak domaćeg toвного materijala, djelomična provedba Operativnog programa, spora provedba programa raspolaganja poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske i svakako neinformiranost o uvjetima, načinu proizvodnje i poticanja poljoprivrednih proizvođača ulaskom Hrvatske u EU.

Tablica 10. Veličina stada mliječnih i kombiniranih pasmina krava u Osječko-baranjskoj županiji

Veličina stada	Broj posjednika				Broj krava			
	2010.	2011.	2012.	2013	2010.	2011.	2012.	2013
1-5	790	926	849	868	1.960	2.233	2050	2027
6-10	264	275	225	205	2.034	2.112	1728	1.558
11-15	120	127	122	98	1.527	1.638	1535	1.244
16-20	64	74	64	62	1.134	1.317	1145	1.104
21-25	44	41	41	29	997	915	931	659
26-30	17	26	18	19	477	719	499	529
31-50	47	44	32	33	1.861	1.716	1196	1.245
51-100	26	25	23	20	1.793	1.876	1636	1.443
101-250	22	13	16	14	3.243	2.042	2775	2.293

251-500	17	15	14	24	5.989	5.291	5274	10.783
501-1000	5	6	7		3.724	4.106	5282	
>=1001	1	4	1	2	1.143	5.330	1724	2.723
	1.417	1.576	1.412	1.374	25.882	29.295	25.775	25.699

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Broj posjednika krava u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu na području Osječko-baranjske županije smanjen je za 38, a broj krava manji je za 76, ako uzmemo u obzir broj manjeg broj isporučitelja u odnosu na ove dvije godine razvidno je da su veliki sustavi povećali svoje proizvodne kapacitete. Dostizanje potrebne proizvodnje zahtjeva daljnja velika ulaganja, kako u pogledu opreme, tehnologije, tako i u pogledu povećanja zemljišnog posjeda obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te stručnog znanja i kvalitetnijeg rada.

Tablica 11. Otkup kravljeg mlijeka za razdoblje 2008.-2013. godina

Naziv mljekare	Količina (kg)						Udio u količini 2013.(%)
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	
Dukat	263.399.058	272.675.987	247.995.615	242.143.781	221.796.384	183.067.836	36,33
Vindija	171.662.035	177.712.995	166.830.431	174.589.475	169.035.794	138.655.132	27,52
Meggle Hrvatska	37.582.888	42.547.528	38.480.958	38.758.461	41.413.613	32.172.767	6,39
Belje d.d.	27.013.373	29.719.974	31.431.453	44.071.937	45.740.574	55.078.570	10,93
Ledo d.d.	37.889.609	36.703.101	31.288.633	27.136.571	25.173.648	11.110.417	2,21
Ukupno	537.546.963	559.359.585	516.027.090	526.700.225	503.160.013	420.084.722	83,38

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Osim navedenog, ima i drugih čimbenika koji znakovito utječu na sadašnje stanje i trendove u govedarskoj proizvodnji. To je visoka cijena kapitala i imputa (osobito stočna hrana), kao i struktura vlasništva prerađivačke industrije. Posebno je naglašen problem cjenovnih odnosa u otkupu sirovina. Naime u zemljama članicama EU veliki broj klaonica i mljekara u suvlasništvu je i proizvođača sirovine, što je vrlo bitno pri formiranju otkupne cijene.

Cijenu mlijeka mljekare formiraju sa svakim proizvođačem pojedinačno, s tim da se za utvrđivanje cijene, podaci o kvaliteti mlijeka koriste od Središnjeg laboratorija za kontrolu mlijeka u Križevcima (sadržaj bjelačevina, mlječne masti, broja mikroorganizama i somatskih stanica, prisutnost rezuida). Način formiranja cijene i sam njen iznos za standard kilograma predstavlja poslovnu tajnu.

Svaka mljekara utvrđuje cijenu mlijeka samostalno, s time da je standard kvalitete, odnosno sadržaj mlječne masti od 4,2% i sadržaja bjelančevina od 3,4%, broj mikroorganizama manji od 100.000 u 1 mililitru i broj somatskih stanica manji od 400.000 u 1 mililitru. Za utvrđivanje kvalitete mlijeka mjerodavan je Središnji laboratorij za kontrolu mlijeka u Križevcima.

Tablica 12. Ukupne težine (t) klasiranih govedih trupova po kategorijama za period 2007.- 2013. godine - RH i uvoz

Godina	Republika Hrvatska	Uvoz	Ukupno
2007.	43.572	4.338	47.910
2008.	43.401	4.899	48.300
2009.	44.683	4.258	48.941
2010.	51.689	3.343	55.032
2011.	51.133	2.668	53.801
2012.	44.654	2.020	46.674
2013.	45.747	2.003	47.750

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Uzimjući u obzir činjenicu da se 60% tovnog materijala uvozi razvidno je kako ova grana proizvodnje ima budućnost ako se Hrvatska u narednom razdoblju usmjeri prema razvoju govedarske proizvodnje (povećanje broja krava) kako bi se osigurale dostatne količine toвне junadi, obzirom da je zabilježen smanjen broj teladi na istočnoeuropskom tržištu.

1.4.1. Pojava aflatoksina u 2013. godini

Aflatoksini su toksični produkti plijesni *Aspergillus flavus*, koji mogu biti prisutni u stočnoj hrani, sirovinama i poluproizvodima za proizvodnju ljudske hrane, kao i u gotovoj ljudskoj hrani - žitaricama, kukuruzu, krumpiru, voću, orašastom voću (posebno kikirikiju), sjemenkama pamuka i hrani životinjskog podrijetla, posebno mlijeku, ukoliko su životinje hranjene kontaminiranom stočnom hranom. Kontaminacija ovom plijesni može zahvatiti sve procese od uzgoja i žetve, preko skladištenja do prerade, iako se većinom spominje samo skladištenje u uvjetima visoke vlažnosti. Pojava aflatoksina uvjetovana je klimatskim uvjetima, geografskim položajem, agrikulturnim procesima.

Povezuje ih se sa mnogim bolestima kod životinja i ljudi u čitavom svijetu: oštećuju jetru i druge organe, te uzrokuju rak jetre kod mnogih životinja. Aflatoksin B1 je najjači prirodni kancerogen za jetru (barem kod osjetljivih eksperimentalnih životinja), toksična doza kod primata iznosi 0,05 mg po kg tjelesne mase dnevno. Smatra se da su aflatoksini jedan od uzročnika hepatocelularnog karcinoma (raka jetre) koji je jedan od najučestalijih oblika raka u tropskim zemljama.

Uprava veterinarstva Bosne i Hercegovine je u okviru pojačanog nadzora ulaska svih namirnica, početkom veljače 2013. godine dokazala prisutnost Aflatoksina u mlijeku porijeklom iz Hrvatske i o tome pismeno obavjestilo Ministarstvo poljoprivrede u RH. Nakon službenog uzorkovanja mlijeka kod proizvođača te po nalazu Hrvatskog veterinarskog instituta, utvrđene su koncentracije Aflatoksina M1 manjih odstupanja od dozvoljenih. Uzorci mlijeka poslani su u referentni laboratorij u Beč radi dodatne potvrde.

Nakon pojave aflatoksina Veterinarska inspekcija je 13. veljače 2013. godine počela službenu kontrolu na farmama. Dana 15. veljače 2013. godine dobiveni su službeni rezultati referentnog laboratorija u Beču kojim je potvrđena povišena koncentracija aflatoksina u mlijeku. Od 158 uzoraka oko 80 posto je pokazalo neznatno povećanje na mitotoksine. Od 15 uzoraka koji su poslani u Beč, 11 ih ima pozitivan nalaz, četiri su negativna. Od 11 uvoznih pošiljki samo je jedna pozitivna - pošiljka iz BiH. Utvrđeno je da kontaminacija potječe iz stočne hrane. Dozvoljena koncentracija aflatoksina u mlijeku iznosi 0,05 mikrograma/l mlijeka.

Na temelju rezultata analiza vlastitog paralelnog sustava kontrole sirovog mlijeka na aflatoksin te dodatnih analiza nezavisnog laboratorija koje su potvrdile nalaze, 22. veljače 2013. godine prerađivači mlijeka su privremeno obustavili otkup svježeg sirovog mlijeka s ukupno oko 400 farmi u kojem je utvrđena povećana razina aflatoksina.

Budući da je kao izvor aflatoksina utvrđena nesukladna stočna hrana, a s ciljem pomoći farmerima i što bržeg rješavanja problema, otkupljivači farmerima osiguravali su dostupnost mikofiksatora, a kojeg su pojedine mljekare svojim koperantima nudile početkom godine. Sprječavanje negativnog djelovanja mikotoksina, odnosno detoksikacija hrane zagađene mikotoksinima, fokusirana je na osvajanju efikasnih adsorbensa koji se dodaju kao aditivi stočnoj hrani u određenoj koncentraciji. Njihov zadatak je da efikasno, selektivno i brzo adsorbiraju mikotoksine i na taj način znatno smanjuju njihovu biodostupnost i samim tim njihovu toksičnost.

Krajem veljače 2013. godine Ministarstvo poljoprivrede najavilo je provedbu Akcijskog plana za rješavanje krize mliječnog sektora s početkom 25. veljače 2013. godine. Akcija organiziranog prikupljanja i odvoza mlijeka s povišenom razinom aflatoksina sa farmi u Istočnoj Hrvatskoj koje se odvozi u tri bioplinska postrojenja - Žito d.o.o. iz Osijeka (Novi agrar d.o.o. Đakovština i Farma muznih krava Mala Branjevina d.o.o.) te Landia d.o.o. iz Tordinaca započela je u srijedu 27. 02. 2013. godine.

Paralelno s ovim procesom započela je i distribucija stočne hrane farmerima kod kojih je pronađeno mlijeko s povišenom razinom aflatoksina iz dvije tvornice stočne hrane. Veterinarski inspektori i sve ostale službe Ministarstva poljoprivrede, nastavljaju s akcijom analize mlijeka i stočne hrane na svim farmama za koje postoje sumnje da imaju mlijeko s povišenom razinom aflatoksina.

Ministarstvo poljoprivrede 27. ožujka 2013. godine donijelo je Naredbu o privremenim mjerama u odnosu na sadržaj aflatoksina M1 u mliječnim proizvodima, kao privremene mjere u odnosu na dopuštenu količinu aflatoksina M1 u mliječnim proizvodima koji se stavljaju na tržište Republike Hrvatske za ljudsku potrošnju. Subjektima u poslovanju s hranom zabranjeno je stavljati na tržište Republike Hrvatske mliječne proizvode namijenjene ljudskoj potrošnji koji sadrže koncentracije aflatoksina M1 iznad maksimalno dopuštenih količina navedenih u Naredbi.

Ministarstvo poljoprivrede provodilo je akcijski plan uklanjanja problema nastalih u proizvodnji mlijeka na pojedinim farmama uslijed povećane koncentracije aflatoksina M1 u mlijeku. U razdoblju od 26.2.2013. - 26.3.2013. godine na farmama na kojima je utvrđena razina aflatoksina u mlijeku iznad dopuštenih granica provodile su se sljedeće aktivnosti:

- mljekare s kojima proizvođač ima ugovor o otkupu preuzimale su mlijeko radi otpreme istog u postrojenja za proizvodnju bioplina na daljnje zbrinjavanje (trošak prijevoza kojeg mljekare obavljaju u ime i za račun Ministarstva snosi industrija mlijeka);
- djelatnici veterinarske inspekcije, Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA) i ovlaštenih veterinarskih organizacija uzorkovali su stočnu hranu (kukuruz i krmne smjese) radi utvrđivanja koncentracije aflatoksina (trošak uzorkovanja i analize stočne hrane snosi Ministarstvo poljoprivrede);
- organizirana je zamjenska zdravstveno ispravna stočna hrana - krmna smjesa u trajanju od 21, 14 ili 7 dana ovisno o terminu blokade;
- djelatnici veterinarske inspekcije, po uporabi zamjenske stočne hrane, uzorkovali su mlijeko radi utvrđivanja koncentracije aflatoksina (trošak uzorkovanja i analize mlijeka snosi Ministarstvo poljoprivrede).

Proizvođači koji su se pridržavali dobivenih uputa o hranidbi životinja i čiji su službeni rezultati analiza mlijeka negativni na aflatoksin ($< 0,05 \mu\text{g}/\text{kg}$) vraćeni su u otkup mlijeka, a proizvođači koji su imali mlijeko pozitivno na aflatoksin, a čemu je uzrok isključivo hranidba muznih životinja zdravstveno neispravnom stočnom hranom, nisu vraćeni u otkup mlijeka.

Proizvođači koji nisu vraćeni u otkup mlijeka obišla je veterinarska inspekcija te im naložila postupanje sukladno propisima o sigurnosti hrane, pri čemu su proizvođači mlijeka kojima je omogućena zamjenska stočna hrana dobili službenu zabranu otkupa mlijeka.

Blokiranim proizvođačima mlijeka industrija mlijeka je omogućila nabavku zdravstveno ispravne stočne hrane uz mogućnost obročne otplate do kraja godine kompenzacijom sa preuzetim mlijekom. Dodatna edukacija te potrebne konzultacije pojedinačno za svako gospodarstvo osigurale su stručne službe (Hrvatska poljoprivredna agencija Savjetodavna služba). U sklopu Akcijskog plana Savjetodavna služba donijela je Uputu o hranidbi krava na farmama s aflatoksinima, koja sadrži uputu za blokiranu gospodarstva i uputu za aktivna gospodarstva. Odvoz mlijeka sa povećanim udjelom aflatoksina završen je zaključno s 31. ožujkom 2013. godine, nakon toga proizvođači mlijeka, mlijeko koje se ne otkupljuju zbrinjavaju u vlastitom aranžmanu.

Od 20. prosinca 2013. godine Ministarstvo poljoprivrede započelo je isplatu obeštećenja za proizvođače čije je mlijeko s povišenom razinom aflatoksina, u sklopu provedbe Akcijskog plana za rješavanje problema pojave aflatoksina u mlijeku, otpremano na zbrinjavanje u bioplinska postrojenja. Isplata je završena do kraja prosinca 2013. godine, čime je Akcijski plan za rješavanje pojave aflatoksina u mlijeku proveden. Prema bioplinskim postrojenjima, tijekom provedbe ove mjere ukupno je otpremljeno 1.387.629 kilograma mlijeka za što je proizvođačima isplaćeno obeštećenje u ukupnom iznosu od 1.387.629,00 kuna, odnosno 1,00 kuna po kilogramu otpremljenog mlijeka. U provedbu mjera Akcijskog plana bio je uključen 931 proizvođač kod kojeg je utvrđena povišena razina

aflatoksina u mlijeku. Tijekom Akcijskog plana Ministarstvo poljoprivrede je financiralo isporuku zamjenske hrane na farme u čijoj je proizvodnji mlijeka pronađena povećana razina aflatoksina. Osim toga financirana je kontrola inspekcija, a cijela akcija koju je koordiniralo Ministarstvo iznosila je oko 6.000.000,00 kuna, uključujući i 1.387.629,00 kuna obeštećenja za proizvođače mlijeka.

Preventivne mjere usmjerene na suzbijanje moguće pojave prisutnosti aflatoksina u mlijeku, kako bi se izbjeglo ponavljanje prošlogodišnjih posljedica na proizvodnju mlijeka u Hrvatskoj i dalje se kontinuirano provode. Mlijeko na tržištu je pod stalnom kontrolom svih nadležnih inspekcija.

Proizvođače mlijeka sustavno se educira o načinima suzbijanja pojave aflatoksina u mlijeku i stočnoj hrani, prema programu edukacije koji provodi Savjetodavna služba. U Hrvatskoj poljoprivrednoj agenciji ustrojena je, i redovito se ažurira, elektronska baza podataka s informacijama o analizama krmiva i mlijeka, koja je dostupna svim čimbenicima uključenima u prevenciju pojave prisutnosti aflatoksina u mlijeku. Ministarstvo poljoprivrede u suradnji s nadležnim inspekcijama, institucijama, udrugama proizvođača mlijeka i prerađivačima - industrijama provodi pojačane preventivne mjere, te mjere kontrole stočne hrane i mlijeka prema Državnom planu monitoringa rezidua, kako bi se na vrijeme detektirala eventualna pojava aflatoksina u stočnoj hrani i mlijeku te poduzele korektivne radnje.

Državni program monitoringa rezidua je godišnji službeni plan monitoringa rezidua za Hrvatsku. Propisan je način odabira i uzimanje uzoraka. To su službeni uzorci koji se uzimaju od živih životinja koje su zdrave i/ili proizvoda životinjskog podrijetla koji su higijenski ispravni, a koji su namijenjeni stavljanu na tržište u cilju prehrane ljudi. Pod pojmom rezidua podrazumijevaju se ostatci tvari s farmakološkim djelovanjem koje mogu zaostati u proizvodima životinjskoga podrijetla, a za koje je dokazano ili postoji sumnja da su škodljivi po ljudsko zdravlje.

1.4.2. Pravilnik o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji

Pravilnikom se propisuje način postupanja sa sirovim mlijekom, obavljanje pregleda sirovog mlijeka te mjere koje se poduzimaju u cilju osiguranja zdravstvene ispravnosti mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji u sirovom ili prerađenom stanju. Posebno su propisani zdravstveni i higijenski zahtjevi za proizvodnju sirovog mlijeka, a vezano za zdravlje životinja, higijenu opreme i prostora za mužnju. Pravilnikom su propisani kriteriji za sirovo mlijeko (somatske stanice i ukupni broj mikroorganizama)

Središnji laboratorij za kontrolu mlijeka u Križevcima (nastavno: SLKM) obvezan je dostavljati nadležnim ovlaštenim veterinarskim organizacijama i nadležnom tijelu - Upravi za veterinarstvo i Upravi za veterinarske inspekcije, izvješća o geometrijskom prosjeku broja somatskih stanica tijekom tromjesečnog razdoblja, s najmanje jednim uzorkom mjesečno, i mikroorganizama u mlijeku tijekom dvomjesečnog razdoblja, s najmanje dva uzorka mjesečno za svakog proizvođača čije mlijeko ne udovoljava propisanim kriterijima. Navedeno izvješće SLKM dužan je dostavljati odmah po utvrđivanju ne udovoljavanja sirovog mlijeka propisanim kriterijima, odnosno čim prvi tromjesečni geometrijski prosjek broja somatskih stanica premaši 400.000 u ml mlijeka, a za mikroorganizme čim prvi dvomjesečni geometrijski prosjek broja mikroorganizama premaši 100.000 u ml kravljeg mlijeka.

Osim toga SLKM je obvezan dostavljati jednom mjesečno izvješća o analizama stajskog uzorka mlijeka na broj somatskih stanica i mikroorganizama s najmanje jednim uzorkom mjesečno, svakom proizvođaču te otkupljivačima sirovog mlijeka. Po primitku obavijesti o neispunjavanju propisanih kriterija za sirovo mlijeko proizvođač mlijeka obvezan je javiti se nadležnoj ovlaštenoj veterinarskoj organizaciji, te poduzeti odgovarajuće korektivne mjere kako bi u roku od naredna 3 mjeseca nalaz mlijeka ponovno bio sukladan propisanim kriterijima. Ukoliko se i nakon tri mjeseca od prvog utvrđivanja nesukladnog mlijeka ponovo utvrdi povećan broj somatskih stanica u stajskom uzorku mlijeka, nadležni veterinarski inspektor/službeni veterinar mora zabraniti isporuku mlijeka. Zabrana ostaje na snazi sve dok proizvođač ne dokaže da sirovo mlijeko ponovno ispunjava propisane kriterije.

Pravilnikom je propisan način postupanja za mlijeko koje potječe i od drugih životinja (osim kravljeg). Kriterij za proizvodnju sukladnog mlijeka I klasa je da i ml mlijeka sadrži manje od 400.000 somatskih stanica i manje od 100.000 mikroorganizama.

Razlozi proizvodnje nesukladnog mlijeka:

- ne održavanje higijena opreme i prostora za mužnju i osobna higijena mužača
- ne kvalitetna hranidba
- ne održavanje zohigijene u štali
- zdravstveni status životinje.

S poboljšanjem higijenske kakvoće mlijeka, primjenom svih operativnih načela struke i kvalitetom rada proizvođači mlijeka mogu i moraju zbog vlastite koristi udovoljiti postavljenim kriterijima navedenog Pravilnika.

1.4.3. Legalizacija objekata

U Hrvatskoj je velik broj zgrada-objekata, posebice manjih proizvodnih jedinica u poljoprivredi, izgrađen bez dozvole gradnje. Takvi su objekti zbog toga svrstani u skupinu nezakonito izgrađenih zgrada (nelegalizirane objekte). Osim u poljoprivredi, velik broj nezakonito izgrađenih zgrada odnosi se i na druge vrste građevina u prostoru.

Posebni poticaj za rješavanje ovog problema predstavljalo je stanje nezakonito izgrađenih zgrada u poljoprivredi. U nekim slučajevima legalizacija objekata bila je pretpostavka za dobivanje novčane potpore iz fondova EU-a, posebice potpore iz IPARD programa. Takva je situacija potaknula proizvođače da istaknu problem legalizacije kao preduvjet uspješne prilagodbe uvjetima EU-a. Ministarstvo poljoprivrede nastojalo je naći najpovoljnije rješenje toga problema, te je s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, kao resornim ministarstvom, dogovoreno da će se ovaj problem rješavati izradom posebnog zakona.

U 2012. godini donesen je Zakon o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama ("Narodne novine" broj 86/12.) i Uredba o naknadi za zadržavanje nezakonito izgrađene zgrade u prostoru ("Narodne novine" broj 98/12.). Zakonom ozakonjuje se nezakonito izgrađena zgrada koja je izgrađena u skladu s prostornim planom (ovisno što je povoljnije za stranku) na dan stupanja na snagu navedenoga Zakona, odnosno, na dan podnošenja zahtjeva za donošenje rješenja o izvedenom stanju ili na dan donošenja rješenja o izvedenom stanju i izgrađena je protivno tom planu, ako njezino ozakonjenje nije isključeno člankom 6. Zakona. Zahtjev se podnosi najkasnije do 30. lipnja 2013. godine i nakon proteka toga roka ne može se više podnijeti. Iznimno zahtjev za donošenje rješenja o izvedenom stanju za ozakonjenje nezakonito izgrađene zgrade za koju je građevinski inspektor donio rješenje za uklanjanje do dana stupanja na snagu ovoga Zakona podnosi se najkasnije do 31. prosinca 2012. godine i nakon proteka toga roka ne može se više podnijeti.

Uz sustavne mjere poljoprivredne politike za ostvarivanje bržeg razvoja govedarstva, proizvodnju mlijeka treba poticati na više načina:

- poticati govedarsku proizvodnju koja ima osobinu razvoja,
- poticati proizvođače koji imaju znanje i koji žele surađivati sa stručnim institucijama,
- poticati mlađu dobnu skupinu koja ima raspoloživu radnu snagu i potrebne zemljišne površine,
- poticati proizvođače na proširenje stajskih kapaciteta, nabavu nove opreme, kvalitetnih grla visokog genetskog potencijala,
- poticati ishranu sukladno pravilima struke putem seminarskih edukacija.

1.4.4. Mliječne kvote

Mliječne kvote su tržišna mjera ograničenja proizvodnje mlijeka i mliječnih proizvoda na unutarnjem tržištu Europske unije. Sustav mliječnih kvota primjenjuje se s ciljem kontrole proizvedenih količina mlijeka i mliječnih proizvoda stavljenih na zajedničko tržište u državama članicama. Sustav mliječnih kvota uveden je 1984. godine kada se na tržištu Europske unije pojavio višak mlijeka i mliječnih proizvoda. Cilj uvođenja sustava mliječnih kvota bilo je smanjivanje neujednačenosti između ponude i potražnje mlijeka i mliječnih proizvoda, osiguravanje stabilnih cijena, kao i osiguravanje stalnog otkupa mlijeka te stabilnog prihoda proizvođača mlijeka. Sustav mliječnih kvota primjenjuje se u svim državama članicama Europske unije. Svaka država članica dobiva nacionalnu kvotu, koja se zatim raspodjeljuje proizvođačima mlijeka kao individualna kvota.

Republika Hrvatska od 1. travnja 2012. godine počela je s primjenom sustava mliječnih kvota. Uvođenje sustava mliječnih kvota u Republici Hrvatskoj regulirano je Pravilnikom o sustavu proizvodnih ograničenja u sektoru mlijeka ("Narodne novine" broj 112/10.), a provedba sustava mliječnih kvota u nadležnosti je Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) i Hrvatske poljoprivredne agencije (HPA). Nacionalna mliječna kvota dijeli se na nacionalnu pričuvu, kvotu za isporuku mlijeka i kvotu za izravnu prodaju mlijeka. Nacionalna mliječna kvota raspodjeljuje se izravno proizvođačima kao individualna kvota za isporuku mlijeka (individualna kvota A) i individualna kvota za izravnu prodaju mlijeka (individualna kvota B). Proizvođaču se može dodijeliti individualna kvota A i/ili individualna kvota B. Ukupno dodijeljena kvota, i kvota A i kvota B, ne može biti veća od količine mlijeka izračunate na temelju podataka o broju mliječnih krava i utvrđene prosječne proizvodnje mlijeka po kravi. Ukoliko se na stadi ne provodi kontrola mliječnosti, prosječna proizvodnja mlijeka po kravi utvrđuje se na temelju podataka o prosječnoj proizvodnji mlijeka po kravi određene pasmine u prethodnoj godini u Republici Hrvatskoj.

U slučaju da su proizvođaču dodijeljene kvota A (za isporuku mlijeka) i kvota B (za izravnu prodaju), a isti više ne želi isporučivati mlijeko u mljekaru, proizvođač mlijeka može podnijeti zahtjev za pretvorbu cjelokupne individualne kvote ili dijela individualne kvote tako da se u korist kvote B umanji kvota A ili obrnuto. Zahtjev za pretvorbu individualne kvote proizvođač podnosi HPA najkasnije do 30. studenog za tekuću kvotnu godinu. Proizvođači koji tek započinju s proizvodnjom ili koji su povećali svoju proizvodnju zbog investiranja, mogu podnijeti HPA zahtjev za dodjelu kvote iz nacionalne pričuve. Nacionalna pričuva je dio nacionalne mliječne kvote namijenjen za dodjelu dodatnih količina mlijeka za individualnu kvotu A i individualnu kvotu B.

Proizvođač može isporučivati mlijeko samo registriranom otkupljivaču kojeg sam izabere do početka isporuke mlijeka. Proizvođač može istovremeno isporučivati mlijeko većem broju otkupljivača, pri čemu ukupno isporučena količina mlijeka ne smije prelaziti dodijeljenu individualnu kvotu A. Kako bi mogao otkupljivati mlijeko od proizvođača i poslovati na teritoriju Republike Hrvatske, otkupljivač mora biti upisan u Registar otkupljivača kojeg vodi APPRRR, kao i biti upisan u Upisnik odobrenih ili registriranih objekata u poslovanju sa hranom pri Upravi za veterinarstvo Ministarstva poljoprivrede. Zahtjev za registraciju otkupljivač podnosi APPRRR.

Individualnu kvotu B proizvođaču dodjeljivala je APPRRR najkasnije do 1. travnja 2013. godine. Prodavati mlijeko i/ili mliječne proizvode izravno potrošaču može samo onaj proizvođač koji posjeduje individualnu kvotu B. Proizvođač ne smije prodavati mlijeko i/ili mliječne proizvode koristeći pravo na individualnu kvotu B drugog proizvođača. Proizvođač s individualnom kvotom B mora voditi mjesečnu evidenciju o svim količinama mlijeka odnosno mliječnih proizvoda koji su predmet izravne prodaje. Proizvođač čija individualna kvota B iznosi 5.000 kg ili više dužan je voditi evidenciju o mlijeku i/ili mliječnim proizvodima koji su proizvedeni, ali nisu prodani ili koji su upotrijebljeni na poljoprivrednom gospodarstvu.

Za svakoga proizvođača koji je isporučio veću količinu mlijeka od dodijeljene mu individualne kvote A, odnosno koji je izravno prodao veću količinu mlijeka i/ili mliječnih proizvoda od dodijeljene mu individualne kvote B, APPRRR će donijeti odluku o iznosu pristojbe sukladno njegovom doprinosu u prekoračenju nacionalne kvote. Pristojba za prekoračenje količina plaća se samo ako država na nacionalnoj razini proizvede veću količinu mlijeka od dodijeljene nacionalne kvote. Ipak, prekoračenje nacionalne kvote nije realna mogućnost obzirom da je u pregovorima s Europskom komisijom utvrđena visina nacionalne mliječne kvote za Republiku Hrvatsku na razini proizvodnje u najboljoj proizvodnoj godini, koja je značajno viša od trenutne proizvodnje mlijeka u Republici Hrvatskoj, a ona iznosi 765 milijuna kilograma. Ukoliko proizvođač tijekom kvotne godine iskoristi manje od 85% dodijeljene individualne kvote, za sljedeću kvotnu godinu određuje mu se nova vrijednost individualne kvote u visini one koju je ostvario u prethodnoj godini, a ostatak se uključuje u nacionalnu pričuvu. Mlijeko koje se isporučuje sa poljoprivrednog gospodarstva, a zbog zdravstvenih razloga nije prihvatljivo za preradu, neće se uzeti u obzir pri izračunu kvote kao količina koja je isporučena sa poljoprivrednog gospodarstva.

1.5. Unapređenje stočarske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije

Sagledavajući problematiku u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije, uočeno je nekoliko problematičnih žarišta, te je Županija svoje projekte usmjeravala na rješavanje uočene problematike.

Uočeni su problemi koji se odnose na:

1. Nezadovoljavajući genetski pasminski potencijal, kao i reproduktivne bolesti koje se prenose prirodnim pripustom
2. Higijensko-zdravstvena zaštita i hranidbu u stočarstvu
3. Suradnja sa znanstvenim institucijama.

Tablica 13. Prikaz projekata kroz koje Županija potiče stočarsku proizvodnju

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u svinjogojstvu	161.000,00 5.300 doza	272.500,00 9.000 doza	250.000,00 10.000 doza	250.000,00 10.000 doza	225.000,00 9.000 doza	225.000,00 9.000 doza	325.000,00 16.250 doza	287.200,00 14.360 doza	200.000,00 10.000 doza	200.000,00 10.000 doza	2.395.700,00 102.810 doza
Edukacija umjetnog osjemenjivanja u svinjogojstvu	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00							40.000,00
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu	429.000,00 7.800 doza	467.500,00 8.500 doza	640.000,00 11.850 doza	640.000,00 11.850 doza	675.000,00 12.500 doza	675.000,00 12.500 doza	675.000,00 12.500 doza	712.800,00 13.200 doza	799.920,00 15.480 doza	799.920,00 15.480 doza	6.511.140,00 121.610 doza
Ostali razvojni projekti u stočarstvu	10.000,00	900.000,00	1.050.000,00	1.150.000,00	1.400.000,00	215.446,81	247.972,55	1.097.412,30	784.164,00	1.123.202,50	7.981.198,10
Ukupno (kn)	610.000,00	1.650.000,0	1.950.000,00	2.050.000,00	2.300.000,00	1.115.446,81	1.247.972,55	2.097.412,30	1.784.084,00	2.123.122,50	16.928.038,10

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U sklopu rješavanja navedene problematike i kao odgovor na uočene probleme u obzir se uzela i mogućnost razvoja i poticanja stočarstva. Kao sinteza rješavanja aktualne problematike i poticanja Osječko-baranjska županija je u 2013. godini provela sljedeće projekte:

a) *Razvoj genetskog potencijala matičnog stada na poljoprivrednim gospodarstvima za unapređenje govedarske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije*

Sagledavajući problematiku u govedarstvu u Županiji i u stalnom kontaktu sa relevantnim čimbenicima koji direktno i indirektno sudjeluju u govedarskoj proizvodnji (uzgajivači, Poljoprivredna savjetodavna službu, Hrvatska poljoprivredna agencija, mesni prerađivači) uočeno je kako se dio problematike navedene proizvodnje nalazi u nedovoljnom poznavanju prednosti umjetnog osjemenjivanja.

Na području Osječko-baranjske županije djeluju tri udruge koje okupljaju proizvođače mlijeka. Dvije su uzgojne udruge, a jedna udruga okuplja proizvođače mlijeka općenito (Udruga proizvođača mlijeka Osječko-baranjske županije, Udruga uzgajivača Holstein goveda Osječko - baranjske županije i Udruga uzgajivača simentalnog goveda Osječko-baranjske županije - u daljnjem tekstu Udruge).

Udruge su podnijele Osječko-baranjskoj županiji zahtjev za provođenje Projekta pod nazivom "Unaprjeđenje genetskog potencijala u stočarstvu na području Osječko - baranjske županije u 2013. godini u govedarskoj proizvodnji", (u daljnjem tekstu: Projekt).

U okviru Projekta između Županije i Udruge uzgajivača simentalnog goveda Osječko-baranjske županije, Udruge proizvođača mlijeka Osječko-baranjske županije, Udruge uzgajivača Holstein goveda Osječko-baranjske županije, 7 veterinarskih stanica i 6 veterinarskih ambulanti, zaključen je Sporazuma o provedbi projekta "Unaprjeđenje genetskog potencijala u stočarstvu na području Osječko-baranjske županije u 2012. godini u govedarskoj proizvodnji". Vrijednost Projekta je oko 3.100.000,00 kuna, od toga Županija je osigurala 799.920,00 kuna za nabavku rasplodnog genetskog materijala u govedarstvu: tipa "Elita" (11.880 doza) i Genomic test (3.600 doza), a preostali iznos osiguravaju poljoprivredna gospodarstva uključena u Projekt, kojim se se obuhvatilo oko 15.480 plotkinja.

Udruge i veterinarske stanice/ambulante rasplodni genetski materijal u govedarstvu nabavljali su na području Republike Hrvatske, a zahtjev za isplatu sredstava podnosili su Osječko-baranjskoj županiji. Osigurana sredstva Županija je isplatila na žiro-račun pravne osobe koje je osigurala rasplodni genetski materijal. S pravnom osobom koja je osigurala rasplodni genetski materijal Udruge su sklopile Ugovor. Ovlaštene veterinarske stanice/ambulante sudjelovale su u Projektu na način da su obavljali umjetno osjemenjivanje na matičnim stadima, te su strukturu računa umjetnog osjemenjivanja umanjili za vrijednost doze rasplodnog genetskog materijala.

Udruge su svojim članovima izdavale potvrde s odgovarajućim brojem doza (prema broju krava), na temelju kojih veterinarske stanice/ambulante nisu naplaćivale doze rasplodnog genetskog materijala u govedarstvu kategorije "Elita", kod I. umjetnog osjemenjivanja. Za poljoprivredna gospodarstva koja nisu učlanjena u Udruge doze rasplodnog genetskog materijala osigurale su se putem veterinarskih stanica i ambulanti.

Provedba ovog Projekta ima dugoročan učinak u stočarstvu. Proizvodna svojstva ovise o genotipu, utjecajima okoline i njihovoj interakciji. Iako se utjecaji okoline mogu kontrolirati tako da budu najpovoljniji, genotip je ključni faktor, a ujedno i razlog zašto upravljanje rasplodivanjem igra veliku ulogu u genetskom napretku stada.

Županija je od 2004. do 2013. godine za razvoj genetskog potencijala u govedarstvu izdvojila oko 5.714.220,00 kuna kojim je subvencionirala oko 106.130 doza.

Tablica 14. Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu na području Županije 2004.-2013. godina

	2004/5.	2006/7.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu (u kunama)	896.500,00	1.280.000,00	675.000,00	675.000,00	675.000,00	712.800,00	799.920,00	799.920,00	6.514.140,00
Broj subvencioniranih doza	16.300	23.700	12.500	12.500	12.500	13.200	15.480	15.480	121.660

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Značajna prednost Projekta je njegova povezanost sa sprječavanjem širenja zaraza među stadima, te kontrola držanja i hranidbe životinja koje same po sebi imaju visoku ekonomsku vrijednost. Jedan od najvećih problema u govedarskoj proizvodnji odnosno proizvodnji mlijeka je nezadovoljavajući pasminski i genetski potencijal krava. Danas znatan broj proizvođača mlijeka i tovnih junadi prilikom umjetnog osjemenjivanja krava i junica koriste nekvalitetan genetski potencijal, iz razloga što im je usluga od strane ovlaštenih veterinarskih službi znatan izdatak u njihovom proračunu.

Takav način neusmjerenog osjemenjivanja uzrokuje dugoročne posljedice s negativnim učinkom, dobiva se pomladak koji nema mliječnih proizvodnih kapaciteta. Usmjerenom osjemenjivanjem rasplodnim genetskim materijalom visoke kvalitete je preduvjet za intenzivnu proizvodnju mlijeka. Obzirom da je proizvodnja mlijeka takva proizvodnja koja se ne može povećati u kratkom vremenu, potreban je višegodišnji rad službi za proizvodnju sjemena i ovlaštenih veterinarskih službi.

b) Razvoj genetskog potencijala matičnog stada na poljoprivrednim gospodarstvima za unapređenje svinjogojske proizvodnje na području Osječko-baranjske županije

Znakovito je za svinjogojsku proizvodnju velik broj malih proizvodnih jedinica te niska razina proizvodnje. Jedan od glavnih problema s kojim se susrećemo na obiteljskim gospodarstvima je nezadovoljavajući pasminski sastav iz kojeg proizlazi mesna jedinica s niskim udjelom mišićnog tkiva.

Promjene u svinjogojskoj proizvodnji uspostavljanjem novih proizvodnih sustava te uvođenjem mjera poticanja specijalizacije u svinjogojstvu nameće se ne samo zbog povoljnijeg položaja ove značajne grane već i zbog zadovoljavanja uvjeta koji vrijede u zemljama razvijenog stočarstva posebice onih u Europskoj uniji. Uspostavljanjem novih proizvodnih sustava svinjogojstvo Republike Hrvatske treba dostići višu razinu konkurentnosti, ali isto tako i moći udovoljavati ekološkim i etološkim zahtjevima koji se postavljaju kao preduvjet bavljenja svinjogojskom proizvodnjom u zemljama EU.

Sagledavajući problematiku u svinjogojstvu u Županiji i u stalnom kontaktu s relevantnim čimbenicima koji direktno i indirektno sudjeluju u svinjogojskoj proizvodnji, Upravni odjel nadležan za sektor za poljoprivredu uočio je da se dio problematike navedene proizvodnje nalazi u nedovoljnom poznavanju prednosti umjetnog osjemenjivanja.

Naime, proizvođači se odlučuju na korištenje nerastova iz vlastitog uzgoja koji su upitne kvalitete, a s ovako proizvedenom svinjom nemoguće je konkurirati na zahtjevnom europskom tržištu. Takav način neusmjerenog osjemenjivanja uzrokuje dugoročne posljedice, stoga je osjemenjivanje rasplodnim genetskim materijalom visoke kvalitete je preduvjet za intenzivnu svinjogojsku proizvodnju.

U cilju nastanka permanentnog rada na oplemenjivanju genetskog potencijala matičnog stada u svinjogojstvu Svinjogojska udruga Osječko-baranjske županije, radi pozitivnih učinaka iz prethodnih godina predložila je provođenje projekta i u 2013. godini pod nazivom "Unaprjeđenje genetskog potencijala u stočarstvu na području Osječko - baranjske županije u 2013. godini u

svinjogojskoj proizvodnji". Provedba Projekta ima dugoročan učinak u svinjogojstvu. Proizvodna svojstva ovise o genotipu, utjecajima okoline i njihovoj interakciji. Iako se utjecaji okoline mogu kontrolirati tako da budu najpovoljniji, genotip je ključni faktor, a ujedno i razlog zašto upravljanje rasplodivanjem igra veliku ulogu u genetskom napretku stada.

Prema provedenom modelu, a na bazi tržišne vrijednosti rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu (40,00 kuna u cijenu uključen PDV) Županija je subvencionirala dozu umjetnog sjemena s 20,00 kuna, a poljoprivredna gospodarstva koja su sudjelovala u Projektu osigurala su preostalih 20,00 kuna za jednu dozu rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu. Rasplodni genetski materijal korišten u ovom Projektu morao je biti proizveden u Republici Hrvatskoj, od nerasta koji se vodi u evidenciji Hrvatske poljoprivredne agencije. Vrijednost Projekta je 400.000,00 kuna i obuhvaćeno je oko 10.000 plotkinja. Od ukupnog iznosa, 200.000,00 kuna osigurala je Osječko-baranjska županija, a preostali iznos osigurala su poljoprivredna gospodarstva koja sudjeluju u Projektu.

U provođenju Projekta sudjelovali su nositelji ili članovi obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, obrtnici i zadruge, a koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Potrebno je naglasiti da je u vremenu od 2004. do 2007. godine na području Osječko-baranjske županije preko 250 uzgajivača svinja u organizaciji Centra za unapređenje stočarstva uspješno je završilo tečaj za umjetno osjemenjivanje u svinjogojstvu, stoga su isti su podizali doze rasplodnog genetskog materijala u svinjogojstvu i obavljali umjetno osjemenjivanje na svojim matičnim stadima.

Tablica 15. Subvencioniranje umjetnog osjemenjivanja i edukaciju umjetnog osjemenjivanja u svinjogojstvu na području Županije 2004.-2013. godina.

	2004/5.	2006/7.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja	433.500,00 14.300doza	500.000,00 20.000 doza	225.000,00 9.000 doza	225.000,00 9.000 doza	325.000,00 16.250doza	287.200,00 14.360doza	200.000,00 10.000doza	200.000,00 10.000doza	2.395.700,00 102.810
Edukacija umjetnog osjemenjivanja	20.000,00	20.000,00							40.000,00
Ukupno (u kunama)	453.500,00	520.000,00	225.000,00	225.000,00	325.000,00	287.200,00	200.000,00	200.000,00	2.435.700,00

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Ova mjera koju Županija provodi u suradnji s Udrugom je dugoročna i rezultati se moraju promatrati kroz nekoliko godina. Prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije udio mišićnog tkiva, odnosno postotak mesne jedinice od 2008. do 2013. godine povećan je za 1,23%. Osim toga Projekt značajno utječe na smanjenje broja oboljelih rasplodnih životinja od bruceloze (bolest koja se prenosi prirodnim osjemenjivanjem, a prenosi je nerast - zaražene životinje pobacuju, liječenje je dugotrajno, a u većini slučajeva životinje postaju nesposobne za reprodukciju - ova bolest prenosiva je i na čovjeka).

Tablica 16. Udjel mišićnog tkiva u klasiranim svinjskim trupovima proizvedenim u Hrvatskoj

Godina	Prosječni % mesa (Republika Hrvatska)
2008.	57,67
2009.	58,06
2010.	58,22
2011.	58,39
2012.	58,72
2013.	58,90

Izvor podataka: Hrvatska poljoprivredna agencija Godišnje izvješće za 2013. godinu, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

c) ***Sufinanciranje istraživačkog projekta u poljoprivredi pod nazivom "Utvrđivanje čiste crne slavonske svinje molekularno-genetskom metodom "***

U 2013. godini Županija je sufinancirala Projekt pod nazivom "Utvrđivanje genetske čistoće crne slavonske svinje".

Na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku u 2012. godini obavljena su preliminarna istraživanja na uzorku od 70 rasplodnih krmača i nerasta crne slavonske svinje, a rezultati tih istraživanja poslužili su za formiranje genetski čistog nukleusa stada kao temelja uzgojno-seleksijskih mjera u svrhu poboljšanja i unaprjeđenja ove pasmine. To je rezultiralo značajnim pomacima u pogledu povećanja broja uzgajivača i rasplodnih svinja crne slavonske pasmine, tako da je Osječko-baranjska županija postala vodeća u Republici Hrvatskoj po broju uzgajivača i rasplodnih krmača (približno 350 umatičenih grla).

Zbog aktualnog stanja u hrvatskom svinjogojstvu koje je opterećeno brojnim teškoćama i velikim padom proizvodnje svinja, svinjskog mesa i prerađevina od istog nužno je poduzeti mjere koje će podignuti razinu ove proizvodnje i omogućiti malim obiteljskim gospodarstvima tržišno konkurentnu proizvodnju, a upravo je uzgoj crne slavonske svinje u poluintenzivnom proizvodnom sustavu i finalizacija proizvodnje u obliku tradicionalnih proizvoda od svinjetine jedan od prihvatljivih modela za opstanak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u našoj Županiji.

Slijedom navedenog a u cilju očuvanja i oplemenjivanja crne slavonske pasmine svinja te omogućavanja malim poljoprivrednim gospodarstvima tržišno konkurentnu proizvodnju, Županija je financirala Projekt Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku pod nazivom "Utvrđivanje genetske čistoće crne slavonske svinje", u iznosu od 10.000,00 kuna. Navedenim projektom u 2013. godini obavio se genetski test na 30 uzoraka (komada - crne slavonske svinje), a krajnji cilj je testiranje cjelokupne populacije crne slavonske svinje na području Osječko-baranjske županije. Voditelj projekta je doc.dr.sc Vladimir Margeta.

OSTALE GRANE PROIZVODNJE U STOČARSTVU

Na području Osječko-baranjske županije, kako smo naglasili trend je povećanja vrste stoke, što se odražava i na broj povećane stoke pod selekcijskim obuhvatom. Tome pridonosi i kvalitetnija suradnja proizvođača - stočara sa nadležnim područnim stručnim službama Osječko-baranjske županije, odnosno županijskom selekcijskom i županijskom poljoprivrednom savjetodavnom službom. Spoznaja da se u proizvodnji trebaju koristiti životinje visokog genetskog potencijala, primjenjivati tehnologije sukladno pravilima struke, te se ponašati pažnjom dobrog gospodarara dala je očito vidne rezultate.

2. SVINJOGOJSKA PROIZVODNJA

Sadašnja svinjogojska proizvodnja ne zadovoljava kako po razini proizvodnje tako još više po kakvoći proizvedenog mesa. Organizacijski se ova proizvodnja odvija u većini na malim proizvodnim jedinicama obiteljske poljoprivrede, na kojima nije moguće provesti učinkoviti sustav uzgoja i proizvodnje. Svinjogojstvo u vrijednosti stočarske proizvodnje sudjeluje s 35,9%, dok se u sveukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje s 14,2% nalazi na prvom mjestu. U dužem, desetogodišnjem razdoblju broj svinja kao i prirast se smanjuju. U novijem razdoblju (iza 1998.) je nazočan blagi porast ukupnog broja kao i prirasta. Ukupna se vrijednost svinjogojstva, međutim, u 1999. godini smanjuje zbog smanjenja realne cijene svinja, koja inače pokazuju ciklička (četverogodišnja) kretanja. Proizvodnja svinjskog mesa čini najvažniju proizvodnju mesa u Hrvatskoj (udio je 49,6% u ukupnoj proizvodnji mesa).

Tablica 17. Broj krmača u Republici Hrvatskoj

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Krmače	197.000	175.000	138.000	135.000	136.000	109.000	98.000	105.000

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Hrvatska, iako ima prirodne, agroekološke prednosti za razvitak stočarstva, a u tome i svinjogojstva, ne pokriva potrebe prehrane pučanstva (kao i turističke potrošnje) pa razliku podmiruje uvozom. Hrvatska, naime, uz potrošnju *per capita* od oko 24 kg svinjskog mesa u čemu 15 kg svježeg mesa, nije samodostatna za svinjsko meso. Svinjogojska proizvodnja je u prošlom razdoblju (prije pristupa WTO) bila jako zaštićena uvoznim carinama, kako za žive svinje (28,8%) tako i za svinjske polovice (63,8%) i prerađevine (70%).

Brojno stanje svinja u Republici Hrvatskoj nije zadovoljavajuće, odraz je nestabilnosti tržišne situacije, odnosno promjenjivosti ponude i potražnje bez ugovaranja proizvodnje. Veliku nestabilnost svinjskog tržišta u Republici Hrvatskoj izaziva i nekontroliran uvoz svinjskog mesa koji za posljedicu ima stagnaciju ili potpuni prestanak proizvodnje u manjim proizvodnim jedinicama.

Tablica 18. Ukupan broj klasiranih svinjskih trupova RH - Uvoz za period od 2008. do 2013. godine

Godina	Ukupno	Republika Hrvatska	Uvoz	Prosječni % mesa (Republika Hrvatska)
2008.	970.709	940.104	30.605	57,67
2009.	1.060.168	958.574	101.594	58,06
2010.	1.242.850	1.075.425	167.425	58,22
2011.	1.253.660	1.050.676	202.984	58,39
2012.	1.208.214	1.024.602	183.612	58,72
2013.	1.102.868	981.468	121.400	58,90

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće

Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Obzirom da uzgoj i proizvodnja svinja u Osječko-baranjskoj županiji ima dugu tradiciju, ista podmiruje znatan dio tržišta Republike Hrvatske. Za uspješno funkcioniranje velikih svinjogojskih farmi u poljoprivrednim tvrtkama treba osigurati znatan dio kapitala kako bi se proizvele dovoljne količine rasplodnog i tovnog materijala. Te bi farme morale biti nukleus proizvodnje kvalitetnog rasplodnog materijala za obnovu stada poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava.

Kontrola proizvodnosti kvalitetnog rasplodnog materijala posebice u obiteljskim gospodarstvima jedan je od preduvjeta stvaranja i uzgoja selekcioniranih svinja, koje će biti visoko vrijedna genetska osnova za kvalitetne tovljenike s visokim postotkom mesne jedinice. Samo s takovim proizvodnim potencijalom uzgajivači naše Županije mogu konkurirati na visokom zahtjevnom tržištu svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj, a i u Europi.

2.1. Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje u Republici Hrvatskoj

Imajući u vidu činjenicu da svinjogojska proizvodnja koristi velike količine koncentriranih krmiva, te da je Republika Hrvatska veliki proizvođač žitarica, pri čemu je svinjogojstvo jedna od najznačajnija grana poljoprivredne proizvodnje, nameće se zaključak da u ovom području Republika Hrvatska i Osječko-baranjska županija imaju značajne komparativne prednosti.

Promjene u svinjogojskoj proizvodnji uspostavljanjem novih proizvodnih sustava te uvođenjem mjera poticanja specijalizacije u svinjogojstvu nametalo se ne samo zbog povoljnijeg položaja ove značajne grane već i zbog zadovoljavanja uvjeta koji vrijede u zemljama razvijenog stočarstva posebice onih u Europskoj uniji. Uspostavljanjem novih proizvodnih sustava svinjogojstvo Republike Hrvatske trebalo je dostići višu razinu konkurentnosti, ali isto trebalo je moći udovoljavati ekološkim i

etološkim zahtjevima koji se postavljaju kao preduvjet bavljenja svinjogojskom proizvodnjom u ostalim zemljama Europske unije. Uzimajući u obzir sadašnju potrošnju svinjskoga mesa te stanje potrošnje u zemljama Europske unije procjenjuje se da će i potrošnja svinjskog mesa u idućem razdoblju porasti te bi mogla dostići razinu od oko 35 kg po stanovniku.

Kao sintezu navedenoga Vlada Republike Hrvatske je na 130. sjednici 14. prosinca 2005. godine donijela Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Provedba Programa temelji se na osiguranim financijskim sredstvima koja će se koristiti za kreditiranje izgradnje novih proizvodnih jedinica te za nabavu opreme i potrebnog broja rasplodnih grla.

Programom je predviđeno da se do 2010. godine izgradi:

- 175 farmi za proizvodnju prasadi sa tovom prosječnog kapaciteta od 150 krmača
- 75 farmi za proizvodnju prasadi prosječnog kapaciteta od 150 krmača
- 73 farme za tov svinja sa godišnjim ukupnim tovom od 3.250 komada tovljenika
- 19 farmi za proizvodnju nazimica (nukleusa) prosječnog kapaciteta od 150 krmača.

Za provedbu Programa HBOR je osigurao kreditna sredstva u iznosu od 2.467.594.060,00 kuna. Kreditna sredstva odobravaju se korisniku na razdoblje do 10 godina (izmjenama 15 godina) uz 2 godine počeka i kamatnu stopu od 4%. Jamstvo za povrat kredita HBOR-u osigurava Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) u vrijednosti od 50% kreditnog zaduženja, dok drugih 50% jamstava preuzima investitor (poljoprivredno gospodarstvo) pri čemu kao zalog daje izgrađeni ili adaptirani objekt te druge svoje nekretnine po potrebi. Na temelju odredbi Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu investitor ima pravo koristiti mogućnost povrata kapitalnih ulaganja do 25 % investicije, ali ne više od 1.000.000,00 kuna (izmjenama 3.500.000,00 kuna). Ova sredstva uplaćuju se u HBOR te se za taj iznos umanjuje glavnica kredita i tako dovodi investitora u povoljniji materijalni položaj glede troškova izgradnje farme.

Tablica 19. Pregled zaprimljenih kreditnih zahtjeva za Operativni program razvitka svinjogojske proizvodnje

Ukupno zaprimljeni zahtjevi (kom)	41
Ukupan iznos zaprimljenih zahtjeva (u HRK)	187.165.362,58
Zaprimljeni zahtjevi OBŽ (kom)	15
Ukupan iznos zaprimljenih zahtjeva (u HRK) OBŽ	64.788.763,00
Ukupan broj odobrenih zahtjeva (kom)	22
Ukupan iznos odobrenih zahtjeva (u HRK)	100.806.705,29
Ukupan broj odobrenih zahtjeva (kom) OBŽ	8
Ukupan iznos odobrenih zahtjeva (u HRK) OBŽ	35.742.806,00
Potpisani ugovori ukupno (kom)	31
Iznos potpisanih ugovora	85.527.400,00
Potpisani ugovori OBŽ (kom)	7
Iznos potpisanih ugovora OBŽ	29.158.400,00

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Zbog nepovoljnog stanja na tržištu svinja s jedne strane, povećanih troškova izgradnje te visokog ulaganja u investiciju uz relativno kratki rok povrata kredita, odaziv za sudjelovanje u ovom Programu nije bio očekivan. Uz sve ovo kao nepovoljna okolnost javio se je i problem raspolaganja dostatnim količinama poljoprivrednog zemljišta. Posebno je bio naglašen problem s dokumentacijom za dozvolu gradnje budući se ovdje radi o relativno velikim objektima. Ovi se problemi ogledaju u posebno strogim prostornim planovima gdje se u nekim slučajevima gotovo ne može ostvariti pravo na izgradnju ili se farma mora locirati izvan naseljenog mjesta - sela, što značajno poskupljuje izgradnju

Od ukupno planiranih 342 farme koliko se planiralo izgraditi provedbom Operativnog programa potpisano je samo 31 ugovor odnosno 9% realiziran je strateški dokument kojeg je donijela Vlada RH u 2005. godini.

2.2. Problematika u svinjogojstvu

Osnovna karakteristika u svinjogojskoj proizvodnji na području Osječko-baranjske županije kao i na cijelom području Hrvatske je permanentno variranje i uglavnom opadanje opsega proizvodnje uz istovremeno ozbiljno pogoršanje naturalnih pokazatelja. Na većini velikih svinjogojilišta proizvodnja je zadržana uz manje ili veće smanjenje opsega, dok je veliki broj malih proizvođača na privatnom sektoru prestao s proizvodnjom bez realne šanse da je ponovo zasnuje.

Poseban problem predstavlja smanjenje broja krmača i suprasnih nazimica, a pri tome treba napomenuti da je riječ i o jedinkama visoke plodnosti, brzog porasta, jednostrano selekcioniranih na visok prinos mesa s malim utroškom hrane i istovremeno jedinkama slabih adaptivnih vrijednosti, to jest nesposobnih da opstanu u lošim uvjetima držanja, neodgovarajućeg mikroklimata i neadekvatne ishrane.

Uzroke nepovoljnog stanja svinjogojstva, unatoč mjerama državne novčane potpore, treba tražiti u zaostaloj tehnologiji proizvodnje (niska plodnost krmača i visoki postotak uginuća uzrokovano lošim proizvodnim uvjetima te klanjem velikog broja odojaka), uz posljedice nedovoljne i nekvalitetne proizvodnje tovljenika. Od ekonomskih razloga, jedan od značajnih je niska koncentracija proizvodnih jedinica. Nedovoljan je (i dio je nezadovoljavajuće kakvoće) broj krmača čistih pasmina, na kojima bi se trebao temeljiti genetski napredak u svinjogojstvu i brzo ostvarenje visoke i ekonomične proizvodnje za podmirenje domaćih potreba.

Unatoč mogućnostima u proizvodnji svinja koje ima Hrvatska, ona je jedan od najvećih uvoznika svinjetine u Europi. Jedan od razloga ovakvog stanja u svinjogojstvu je i svakako prezaduženost poljoprivrednih proizvođača, neriješeno pitanje poljoprivrednog zemljišta, visoka cijena kapitala i imputa (osobito stočna hrana), kao i struktura vlasništva prerađivačke industrije. Naime, u zemljama članicama EU veliki broj klaonica u suvlasništvu je i proizvođača svinja, a što je vrlo bitno pri formiranju otkupne cijene. Osim toga proizvođači svinja u EU povlače značajna sredstva kroz programe ruralnog razvoja, te na taj način oni mogu po niskim cijenama plasirati svoju proizvodnju.

Radi nepovoljnog stanja u svinjogojstvu, neophodno je donošenje niza mjera kojima će se svinjogojstvo kvantitativno i kvalitativno unaprijediti, a one trebaju sadržavati:

1. Proizvodno potrošna bilanca u svinjogojstvu Hrvatske
2. Mjere za povećanje tržišne konkurentnosti
3. Mjere za suzbijanje sivog tržišta
4. Tržni red u svinjogojstvu
5. Mjere za stabiliziranje tržišta u svinjogojstvu
6. Donošenje novog Operativnog programa u svinjogojstvu

3. OVČARSKA PROIZVODNJA

Brojno stanje ovaca u Republici Hrvatskoj je u stalnom porastu. Ovčarska se proizvodnja većinom odvija na ekstenzivnom poljoprivrednom području uz uspostavu intenzivnih proizvodnih jedinica.

Prema ocjeni stručnjaka, naša Županija kao i cijela Republika Hrvatska, ima velike mogućnosti za držanje, ishranu i uzgoj ovaca, koje nisu dovoljno iskorištene. Stupanj samodostatnosti je za ovčje i kozje meso vrlo nizak (61%), razliku do potreba za zadovoljenje potrošnje Hrvatska uvozi, i to oko 1,517 tisuće tona (uključivši i janjeće meso). Potrošnja ovčjeg mesa pokazuje blagi porast, no s 1,34 kg *per capita* je još uvijek vrlo niska u usporedbi s drugim (mediteranskim) zemljama, najviše zbog niske kupovne moći. Usporedo s opadanjem stočnog fonda, smanjuje se proizvodnja vune i količina podojenog mlijeka.

Ovčje (janjeće) meso ima svoje mjesto, kako na domaćem tako i na zahtjevnom europskom tržištu. Uz transparentnije provođenje Programa oplemenjivanja ovaca, odnosno stvaranje mesno-mliječnih pasmina, te organiziranim otkupom vune, moguće je još brže unaprijediti ukupnu ovčarsku proizvodnju u našoj Županiji. Mlijeko se na tržište plasira u obliku različitih tvrdih punomasnih sireva, i manje u obliku punomasnog sira u salamuri. Vuna danas gotovo da nema nikakvu tržišnu vrijednost i čak postaje ekološki problem jer se teško uništava.

U ovčarstvu, zasada, ne postoji rajonizacija uzgojnih područja, što bi omogućilo da se ukaže na područja u kojima je ova proizvodnja jedino i moguća, kao grana kojoj treba pridati prvenstvo. Od postojećih ograničenja mogu se još navesti: nedovoljna educiranost uzgajivača, premda se u novije doba javlja sve veći broj mladih ovčara, koji prihvaćaju suvremena dostignuća u stočarstvu, zatim je tu nerazvijeno tržište proizvoda, izostanak nadzora u proizvodnji, ali i prodaji, ne postojanje standarda, problem s otkupom (vune, zatim manjih količina mlijeka, ali i uzgojno-valjanog podmlatka) i slično. Proizvodnja u ovčarstvu je u sustavu novčane potpore. U novije doba se javlja sve veći broj udruga uzgajivača ovaca i koza. Glede usmjeravanja ovčarske proizvodnje nužno je uspostaviti ekonomsko isplative veličine stada, na kojima će obiteljska poljoprivredna gospodarstva ostvarivati svoje prihode, te genetski unaprijediti postojeću genetiku s plemenitim pasminama.

4. KOZARSKA PROIZVODNJA

Do nedavno ekstenzivan sustav proizvodnje se mijenja u novije doba uvođenjem intenzivne proizvodnje mesa i mlijeka. Ova proizvodnja (zajedno s ovčarstvom) predstavlja alternativne sustave, koji će biti važni u prilagodbi proizvodnje uvjetima EU, zbog njegove manje konkurencije. Za kozarsku proizvodnju u Republici Hrvatskoj može se reći da ima iste osobine kao i ovčarska proizvodnja. Zadnjih nekoliko godina ova se proizvodnja intenzivira jer su obiteljska gospodarstva prepoznala ekonomsku isplativost ove proizvodnje.

U pogledu postojećih ograničenja u kozarstvu, ona su slična stanju ovčarstva, kao što je ne postojanje rajonizacije uzgojnih područja, u prosjeku nedovoljna educiranost uzgajivača-kozara, nerazvijeno tržište proizvoda i nepostojanje standarda. U novije doba javlja se veći broj proizvođača s proizvodnjom sira u kojem dominira ekološka proizvodnja.

Na području Osječko-baranjske županije u posljednje vrijeme znakovito raste pokret proizvodnje biološke zdrave hrane. Uzgajivači hrane kože krmivima koja su proizvedena na ekološki način, odnosno bez kemijskih sredstava. Smještajni kapaciteti su veći nego što su na konvencionalnim farmama koza, jer je interes uzgajivača da koze žive na način kako žive u prirodi. Proizvođači kozjeg mlijeka s preradom u sir, uključeni su u udrugu proizvođača eko-sira, te istog proizvode sukladno postavljenim ekološko-tehnološkim normativima.

5. KONJOGOJSKA PROIZVODNJA

Konjogojska proizvodnja u Republici Hrvatskoj nema veliki proizvodni značaj, dok konjogojstvo kao dio stočarske proizvodnje za područje Osječko-baranjske županije ima gospodarsku, a nadasve kulturnu vrijednost. Ova proizvodnja ima statusno mjesto u Županiji, a najznačajniji subjekt je Državna ergela lipicanaca u Đakovu. Ova ergela osim provedbe uzgojno-seleksijskog rada na lipiancu u konjogojskim udrugama osigurava i potrebit muški rasplodni materijal i na taj način direktno unapređuje razvoj konjogojstva.

Tablica 20. Brojno stanje konja na području Osječko-baranjske županije u 2013. godini

Osječko-baranjska županija		
Ukupan broj pasmina konja	Ukupan broj aktivnih konja	Ukupan broja aktivnih vlasnika konja
36	1 926	644

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

Na području Osječko-baranjske županije u 2013. godine bilo je ukupno 1.926 konja. Trenutačno stanje konjogojstva u Osječko-baranjskoj županiji je usko vezano s problematikom sela: starosna struktura stanovništva i nagomilani problemi u agraru. Sadašnji rasplodni materijal osigurava kvalitetan napredak i značajan pomak ka boljem, no nedovoljan je broj mladih ljudi na selu zainteresiran za uzgoj, a posebice razvoj konjičkog sporta. Naime, plasman uzgojenih i obučenih konja je dobar izvozni proizvod za tržište, kako naše, tako i europsko.

Jedan od najznačajnijih uzgajivača konja na području Osječko-baranjske županije je Državna ergela lipicanaca u Đakovu, koja ima oko 160 konja. U 2006. godini pokrenut je postupak izgradnje jednog od najvećih projekata u povijesti Ergele izgradnja jahaone vrijednosti oko 20.000.000,00 kuna.

Projekt ima veliko značenje ne samo za Grad Đakovo nego i za cijelo slavonsko-baranjsku regiju. Prostor i sastavni objekti Jahaonice namijenjeni su organiziranju i održavanju škole jahanja, dresure konja, terapijskog jahanja, te sportskih natjecanja - preskakanja prepona, zaprežnog sporta - tijekom cijele godine. Prostor uz Jahaonicu osmišljen je kao multisadržajni kompleks površine oko 4200 četvornih metara s nizom sadržaja turističkog karaktera - suvenirnice, restorana te prodavaonice s konjičkom opremom. U okviru Jahaonice izgrađena je tribina s 1000 mjesta s popratnim sadržajem. Zatvoreni prostor Jahaonice nudi mogućnost održavanja aukcijskih prodaja konja, izložba i sajmovi konja tijekom cijele godine. Osim uzgoja lipicanaca, značajan je i uzgoj hrvatskog toplokrvnjaka, te u sklopu Osječkog konjičkog kluba i uzgoj hrvatskog kasača. Treba uzeti u obzir činjenicu da Hrvatska ima 13% svjetske populacije lipicanaca, dakle ima veliki genetski potencijal, kojeg bi trebala znati iskoristiti.

6. PERADARSKA PROIZVODNJA

Peradarska proizvodnja je u Republici Hrvatskoj industrijski organizirana i ona je jedna od proizvodnji koja je u strukturi agrara samodostatna. Peradarsku proizvodnju čini posebnom mogućnost brzog obrta u poslovanju, koja u konačnici daje najjeftiniju vrstu mesa. Potrošnja peradarskih proizvoda (mesa i jaja) *per capita* u Hrvatskoj u 2000., s oko 15 do 17 kg mesa peradi i 170-180 jaja, negdje je između svjetskog prosjeka i prosjeka visoko razvijenih zemalja.

Perad za proizvodnju mesa čini oko 7% ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i oko 18% vrijednosti stočarstva. Pilići su daleko najznačajnija vrsta peradi (u tovu), no postoji još i komercijalna proizvodnja purana (3,7% od ukupne proizvodnje mesa peradi), dok je uzgoj gusaka i pataka znatno manje zastupljen, ekstenzivan i namijenjen lokalnoj potrošnji i prodaji.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva drže veći dio peradi (61%), no njihov je udio niži od većine drugih stočarskih resursa, kao i udio u proizvodnji zbog znatno niže intenzivnosti. Intenzivna proizvodnja (tov) je u integriranom sustavu poljoprivredno-prehrambenih poduzeća i ugovorne proizvodnje pojedinačnih proizvođača (kooperacija) - što je najčešći slučaj; samo u poljoprivrednim poduzećima ili samo kod specijaliziranih proizvođača obiteljske poljoprivrede (bez ugovora). Tehnološka učinkovitost te proizvodnje, mjerena efikasnošću konverzije hrane i stopom smrtnosti, povećana kakvoća, asortiment i naglasak na promidžbu, ne odstupa znatnije od one u drugim zemljama. Oko 70% ukupne tovljene peradi dolazi od intenzivnih proizvođača. Ostala proizvodnja (30%) se odnosi na tradicijski, ekstenzivni način držanja peradi, većinom za vlastitu potrošnju ili manje za lokalno tržište.

Na području Osječko-baranjske županije iskazan je interes za intenzivnu proizvodnju tovnih pilića i nesilica, odnosno jaja, osobito na području Đakovštine i Valpovštine imamo pozitivne primjere obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji imaju ugovorenu proizvodnju tovnih pilića s "Kokom"d.d., Varaždin, s kapacitetima od 2.500 do 12.000 komada u jednom proizvodnom ciklusu u industrijskim sustavima proizvodnje koja uz veća ulaganja donosi odgovarajući dohodak. U ovakvom tipu proizvodnje uspješno je angažirana cijela obitelj, koja uz korištenje suvremene tehnologije polaže pažnju na stručnu edukaciju. Značajne investicije u proizvodnju jaja i tovnih pilića u protekle tri godine bile su na području Općine Vuka investitor Žito d.o.o., gdje su izgrađeni kapaciteti za 139.000 nesilica i 67.000 tovnih pilića zajedno s pakirnicom.

6.1. Problematika peradarstva

Sektor peradarske proizvodnje jedan je od sektora koji na nacionalnoj razini postiže visoku stopu samodostatnosti u proizvodnji jaja i mesa peradi. Značajan je i izvoz peradarskih proizvoda, no prisutna je i visoka stopa njihovog uvoza. U 2013. godini, sektor je osjetio efekte ulaska u Europsku uniju koji su uz niz negativnih trendova porasta cijena stočne hrane i energenata, doveli do značajne nesigurnosti kod proizvođača. Iz tog razloga potrebno je jače promovirati domaću proizvodnju te pojačati svijest kod potrošača kako je odnos cijene i kvalitete na strani domaće proizvodnje. Jačanjem svijesti kod potrošača, može potaknuti domaću proizvodnju i prodaju, te povećati zaposlenost u ovoj proizvodnji.

7. PROIZVODNJA RIBE

Slatkovodno ribarstvo već duži niz godina se nalazi u teškoj ekonomskoj situaciji prolazeći kroz duboke i sveobuhvatne promjene. Glavni problemi u uzgoju ribe su visoka novčana izdvajanja za razne vrste koncesija i naknada, te dugogodišnji ciklus proizvodnje. Također velike štete nastaju od ribojednih ptica. Visoki troškovi poslovanja dovode do previsoke cijene u konačnici što otežava konkurentnost i plasman ribe kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu. Razvoj ribarstva je značajan i zbog očuvanja i zaštite okoliša jer su ribnjaci posljednje oaze raznih vrsta ptica.

Tablica 21. Površine ribnjaka istočne Hrvatske:

Tvrtka	Uk. Površine (ha)	Proizvodnja t/ha
Belje d.d.	525	25
Ribnjak Našice Miagro d.o.o.	1298	500-600
Ribnjak d.o.o. Donji Miholjac	975	200
Popovac Makler	20	5
Osilovac d.o.o. Feričanci	20	10

Izvor podataka: Informacija o organiziranosti i stanju lovstva i ribolova na području Osječko-baranjske županije

Detaljnija problematika ribarstva obrađena je u Informacija o organiziranosti i stanju lovstva i ribolova na području Osječko-baranjske županije.

8. PČELARSKA PROIZVODNJA

Pčelarstvo u Republici Hrvatskoj je tradicionalna poljoprivredna grana. Prvi zapisi na našim prostorima su iz doba Rimskog carstva u kojima se navode podaci o visokoj kvaliteti meda iz naših krajeva. Kasnije, od XII stoljeća pčele se često spominju u statutima gradova, ili u različitim sudskim zapisima. U vrijeme vladavine kraljice Marije Terezije (1775. godine) objavljen je napatuk "Patent o pčelarstvu" u kojem su dane postavke za širenje i njegovanje pčelarstva. Organiziranost pčelara na ovim prostorima datira još od davne 1879. godine kada je u Osijeku osnovano prvo pčelarsko društvo. Od tada pa do danas pčelarstvo je prošlo niz faza organiziranosti. Ovo bogato iskustvo ishodište je za sadašnje, ali i za buduće pčelarenje u Republici Hrvatskoj. Interes za pčelarsku proizvodnju na području Osječko-baranjske županije ima tendenciju rasta.

Tablica 22. *Proizvodnja meda i pregled broja pčelara i broja pčelinjih zajednica u Osječko-baranjskoj županiji i Republici Hrvatskoj 2006. - 2013. godina*

Godina	Broj pčelara		Broj pčelinjih zajednica		Proizvodnja meda (tona)	
	OBŽ	RH	OBŽ	RH	OBŽ	RH
2006.	514	4.020	27.650	280.803	1.382	4.460
2007.	516	5.370	28.500	345.375	712	5.490
2008.	509	5.490	22.513	341.124	660	5.420
2009.	520	7.470	25.400	366.814	820	6.410
2010.	528		25.720		1.020	
2011.	550	7.500	28.000	370.000	1.150	6.500
2012.	585		27.700		920	
2013.	670		30.000		1.380	

Izvor: Županijski savez pčelara Osječko-baranjske županije, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

U sklopu pripreme pčelarstva Osječko-baranjske županije za ulazak u Europsku uniju Županijski savez pčelara Osječko-baranjske županije je u suradnji s Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku i Pučkim otvorenim učilištem u Osijeku organizirao školu pčelara koju je u razdoblju od 2005 do kraja 2013. godine uspješno završilo oko 600 polaznika. U 2013. godini školu pčelara završilo je oko 100 pčelara. Škola prema planu traje 160 sati, a sastoji se od 80 sati teoretskog i 80 sati praktičnog dijela.

U teoretskom dijelu obrađuju se sljedeće cjeline: Bolesti pčela, Tehnologija pčelarenja, Ekološko pčelarstvo, Anatomija, biologija i fiziologija pčele, Uzgoj matica, Osnove ekološke poljoprivredne proizvodnje, Medonosno i peludno bilje, Tehnologija obrade pčelinjih proizvoda, Pobiranje pčelinjih proizvoda, Ekonomske osnove pčelarstva, Menadžerstvo u pčelarstvu i Pčelarsko poljoprivredno gospodarstvo. Predavanja će se održavati u prostorijama Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku. Praktični dio nastave odvija se na pčelinjacima istaknutih pčelara.

Po završetku pčelarske škole, polaznici koji su uspješno apsolvirali dobili su diplomu Pučkog otvorenog učilišta u Osijeku, te je zvanje "Pčelar" upisano u radnu knjižicu. Pčelarsku školu u 2013. godini pohađalo je oko 100 pčelara, koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, uključeni su u rad Udruga i riječ je o mlađim pčelarima.

Hrvatska gospodarska komora - Županijska komora Osijek je u 2013. godine uspješno organizirala XVIII. ocjenjivanja meda u Hrvatskoj u sklopu Osječkog proljetnog sajma i dala značajan doprinos na promidžbi ove gospodarske djelatnosti.

8.1. Cluster proizvođača meda u Osječko-baranjskoj županiji

U 2006. godini Osječko-baranjska županija financirala je osnivanje clustera proizvođača meda sa 50.000,00 kuna. U cluster proizvođača meda Osječko-baranjske županije uključeno je 7 pčelarskih udruga s područja Osječko-baranjske županije koje pokrivaju proizvođače matica, proizvođače meda i proizvoda od meda, proizvođače opreme za pčelarstvo i proizvođače pčelinjih proizvoda.

Funkcioniranje clustera prikazano je na sljedećoj shemi:

Cluster kao proizvodni aranžman karakterizira:

- jaka kooperacija između svih subjekata unutar mreže;
- socijalno-kulturološki identitet;
- institucionalno okruženje;
- industrijska atmosfera;
- podrška lokalnih institucija;
- postojanje koordinacijskih institucija;
- visok indeks opstanka;
- dinamično okruženje i industrijska konkurentnost;
- pogodni lokalni faktori (prirodni resursi, ljudski resursi, logistika, infrastruktura);
- jaka ekonomska povezanost između svih subjekata koji pripadaju clusteru.

Ciljevi clustera pčelarstva su:

- funkcionalno povezati pčelarsku proizvodnju u obiteljskim gospodarstvima s obrtnicima pčelarima i pčelarskim tvrtkama;
- biti organiziran i specijaliziran u svom usmjerenju;
- biti ugovorno vezan i razvojno usmjeren za sve članice clustera;
- usmjeriti razvoj prema programskom dinamičkom usmjerenju;
- onemogućiti negativne utjecaje i nelojalnu konkurenciju.

Zadaci clustera pčelarstva:

- objediniti nabavu repromaterijala, smanjiti cijenu nabave, smanjiti troškove repromaterijala;
- organizirati nastup u prodaji;
- zajednički nastup na sajmovima i izložbama;
- razvijati nove "brandove" i sačuvati autohtone proizvode;
- razvijati marketing i promidžbu proizvoda;
- postaviti specijalizaciju i standardizaciju proizvoda;
- stalno praćenje i kontrola proizvoda;
- razvijati primjenu komunikacijske infrastrukture;
- uvesti permanentno obrazovanje.

Posebni prioritetni cilj clustera je edukacija na svim razinama o:

- radu i funkcioniranju clustera;
- unapređenju tehnoloških znanja;
- svrsishodnosti kontrole u svim fazama rada clustera;
- korištenju Interneta.

Kao izraz potrebe članica clustera (k njih je danas 57), osnovana je pčelarska zadruga "Pčelari Slavonije i Baranje", koja bi bila nositelj trgovačkih poslova clustera pčelarstva.

Pčelarska zadruga "Pčelari Slavonije i Baranje" ima 62 osnivača i članica je Unije pčelarskih zadruga Hrvatske koja je osnovana u Zagrebu u travnju ove 2007. godine. Ciljevi zadruge su osigurati zajednički nastup slavonskih pčelara na tržištu te postići bolju iskorištenost postojećih kapaciteta u proizvodnji meda. Jedan od ciljeva Zadruga je i ostvarivanje poslovnih kontakata i suradnje sa srodnim organizacijama kako u Hrvatskoj tako i u zemljama Europske unije, posebice u kontekstu pristupa naše zemlje Europskoj uniji i potrebe da se domaći proizvođači što kvalitetnije pripreme za nove tržišne uvjete.

Pčelarska zadruga je 20. studenog 2009. godine u okviru manifestacije "Osijek je kolijevka hrvatskog pčelarstva" u pogon pustila punionicu meda koja se nalazi u Poduzetničkom inkubatoru BIOS. Punionica je opremljena opremom za dekrystalizaciju i homogenizaciju meda u vrijednosti od 300.000,00 kuna. Otvaranjem ove punionice stvoreni uvjeti za izlazak na tržište i ulazak u s medom i proizvodima od meda u prodavaonice i trgovačke lance.

Tablica 23. Prikaz županijskih poticaja usmjerenih razvoju pčelarstva

	Sufinanciranje rada	Sufinanciranje pčelarske škole	Sufinanciranje proizvodnje meda	Ukupna
2004.			92.774,00	92.774,00
2005.	34.000,00	20.000,00	230.314,00	284.314,00
2006.	50.000,00	20.000,00	104.876,00	174.876,00
2007.	50.000,00	20.000,00	189.210,00	259.210,00
2008.	50.000,00	20.000,00	144.677,00	214.667,00
2009/11.	10.000,00	60.000,00		70.000,00
2013.	25.500,00	18.000,00	*744.641,29	788.141,29
	219.500,00	158.000,00	1.506.429,29	1.883.982,29

Izvor i obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj

*Panonian Bee - Umrežavanje pčelara i usklađivanje standarda u proizvodnji meda i zdravlju pčela sa EU standardima s ciljem prekograničnog ekonomskog razvoja" projekt prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija

U pčelarstvu je ukinut sustav potpora prema broju košnica i po kilogramu meda, pa je za razdoblje do ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju na nacionalnoj razini uspostavljen novi program koji bi trebao osigurati kontinuitet proizvodnje pčelarskih proizvoda. Nacionalni pčelarski program za razdoblje od 2011. do 2013. godine izradili su Hrvatski pčelarski savez i Ministarstvo poljoprivrede, a temelji se na odredbama Zakona o uređenju tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Navedeni Zakon predstavlja usklađenje s propisima koji uređuju zajedničku organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda u državama EU, uključujući i područje pčelarstva. Prema navedenom programu, sustav potpora provodi se kroz šest mjera: suzbijanje varooze pčela, kontrola kvalitete meda, obnavljanje pčelinjeg fonda, racionalizacija troškova selećeg pčelarstva, tehnička pomoć pčelarima i primijenjena istraživanja u pčelarstvu.

U 2013. godini u okviru Nacionalnog pčelarskog programa za razdoblje od 2011. do 2013. godine provodile su se sljedeće mjere: suzbijanje varooze, racionalizacija troškova selećeg pčelarstva i tehnička pomoć pčelarima.

9. UPISNIK POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA

Upisnik poljoprivrednih gospodarstava je registar hrvatskih poljoprivrednika uveden 2002. godine, s ciljem uspostave reda na tržištu poljoprivrednih proizvoda. On propisuje način i uvjete vezane uz upis u Upisnik seljačkih gospodarstava ili obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i

Upisnik trgovačkih društava, zadruga i obrtnika u poljoprivredi. Upis u Upisnik vrši se tijekom cijele godine u Uredima državne uprave u županijama odnosno u upravnom tijelu Grada Zagreba. U Osječko-baranjskoj županiji u predmetni Upisnik upisalo se 15.994 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, trgovačkih društava, zadruga i obrtnika.

Tablica 24. Broj upisanih poljoprivrednih gospodarstava.

	Kategorije upisanih poljoprivrednih gospodarstava u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava	2009. godina	2010. godina	2011. godina	2012. godina	2013. godina
1.	Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	15.514	16.232	15.339	15.006	15.006
2.	Obrt	451	509	501	511	511
3.	Trgovačka društva	296	335	338	353	353
4.	Zadruga	69	80	82	84	84
5.	Ostali	31	35	36	40	40
	U k u p n o	16.361	17.191	16.296	15.994	15.994

Izvor: Ured državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji, Obrada podataka: Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije

10. OSIGURANJE PROIZVODNJE

Sukladno Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, i ruralnom razvoju Ministarstvo poljoprivrede sudjeluje u sufinanciranju dijela troškova osiguranja proizvodnje poticanih ratarskih kultura sadnog materijala višegodišnjih nasada životinja i proizvodnje morskih organizama sukladno predviđenim sredstvima u državnom Proračunu za tekuću godinu, isto je donijelo Pravilnik o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu ("Narodne novine" broj 33/12.) kojim se propisuje visina, način i uvjeti za ostvarivanje prava na potporu osiguranja od mogućih šteta.

Za ostvarivanje potpore osiguranik podnosi zahtjev Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u razdoblju od 01.01. - 31.01. tekuće godine za proteklu godinu.

11. EDUKACIJA POLJOPRIVREDNIKA

U 2013. godini djelatnici-savjetnici Savjetodavne službe Podružnica Osječko-baranjske županije održali su na temu Višestruke sukladnosti 58 predavanja na kojem je bilo prisutno 2.914 polaznika, zatim održana je radionica na temu Proizvodnje sira na OPG - u Osim navedenog, u 2013. godini svakodnevno se radilo i s individualnim proizvođačima s posebnim naglaskom na hranidbu krava radi pojave aflatoksina.

Hrvatska poljoprivredna agencija organizirala je IX. Savjetovanje uzgajivača goveda u Republici Hrvatskoj, koje je održano u Đurđevcu. Cilj Savjetovanja je edukacija uzgajivača goveda u svim bitnim područjima govedarstva (selekcija u govedarstvu, držanje, hranidba, proizvodnja i kvaliteta stočarskih proizvoda, zdravstvena zaštita i preventiva, tehnologija proizvodnje i očuvanja stočne hrane i sl.) s naglaskom na prilagodbu svih segmenata hrvatskog govedarstva postojećim standardima Europe. Predavanja su održali stručnjaci Agronomskog i Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, Poljoprivrednog fakulteta Osijek te stručnjaci iz susjednih država članica EU.

U organizaciji Hrvatske poljoprivredne agencije i Središnjeg saveza uzgajivača svinja u Mariji Bistrici organizirano je IX Savjetovanje uzgajivača svinja. Središnje teme savjetovanja bile su mogućnosti svinjogojske proizvodnje u Europskoj Uniji. Osim toga prezentirani su radovi vezani uz održivost svinjogojske proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima i ekonomski aspekt najavljenoga Operativnog programa svinjogojske proizvodnje, te je poseban naglasak stavljen na program kontrole iskorijenjivanja bolesti Aujeszzkog.

12. BOLESTI ŽIVOTINJA

12.1. Bolesti svinja

Bolest Aujeszzkoga, (u daljnjem tekstu BA) poznata još i pod imenom lažna bjesnoća, akutna je virusna zarazna bolest mnogih domaćih i divljih životinja. Prethodnih godina BA se sporadički pojavljivala u pojedinim gospodarstvima svinja. U periodu od 1995. do 2010. godine, temeljem rezultata pasivnog nadzora i promatranja na razini pojedinih gospodarstava svinja, zabilježeno je nekoliko potvrđenih slučajeva BA.

Tijekom 2011. godine provedeno je nadziranje BA na brojnim gospodarstvima u svrhu prikupljanja podataka o razini procijepljenosti odnosno mogućoj proširenosti latentnih infekcija BA u populaciji domaćih i divljih svinja. Temeljem epidemiološke analize i dobivenih rezultata, program kontrole i nadziranja BA trebao se nastaviti i u 2012. godini, no uslijed nemogućnosti daljnjeg financiranja mjera iz sredstava državnog proračuna kao i nedostatka interesa od strane samih proizvođača, program je do daljnjega bio obustavljen. U 2012. godini potvrđena su 3 slučaja BA u lovačkih pasa i 1 slučaj u divlje svinje.

U kolovozu 2013. godine je 17 zemalja EU zabranilo uvoz živih svinja iz Hrvatske zbog BA i nepostojanja važećeg nacionalnog programa za borbu protiv te bolesti. Dio zemalja članica EU zahtijeva (na osnovu dosad ostvarenog vlastitog statusa po pitanju BA) i dodatne zdravstvene garancije po pitanju prometa živih svinja. Iz tog razloga RH nema mogućnost bezuvjetnog stavljanja u promet živih svinja na čitavo EU tržište, nego samo u države članice čiji je status po tom pitanju istovjetan trenutnom statusu Republike Hrvatske. Ograničenja koja proizlaze iz statusa u odnosu na bolest Aujeszzkoga odnose se isključivo na promet živih životinja, te da je dozvoljeno stavljanje u promet svježeg svinjskog mesa i mesnih proizvoda s područja čitave Hrvatske u bilo koju zemlju članicu EU, bez ikakvih ograničenja.

Proizvođači iz Hrvatske mogu bez ograničenja stavljati u promet sve kategorije živih svinja na teritorij sljedećih zemalja članica: Portugala, Rumunjske, Malte, Litve, Latvije, Grčke, Estonije, Bugarske, Italije (osim regije Bolzano), dio Francuske (Korzika) te dodatno samo svinja za klanje u Španjolsku, Mađarsku i Poljsku.

Ministarstvo poljoprivrede izradilo je traženi program i poslalo Europskoj komisiji na mišljenje, koja ga nije odobrila, nego je tražila njegovu doradu. Naime, Europska Komisija nije mogla odobriti nacionalni program vezan na promet svinja za rasplod ili tov i da Hrvatska treba započeti s predloženim nacionalnim programom, a kada se prikupe početni podaci u dovoljnom opsegu, Europska Komisija razmotriti će odobravanje naredne faze programa, koja će tada posredno omogućiti i promet svinja za rasplod ili tov.

Pojavom trihineloze u svinja od 1995. godine Ministarstvo poljoprivrede imajući u vidu ozbiljnost navedene bolesti ovaj problem je stavilo u zakonske okvire Naredbom o obveznom trihineloskopskom pregledu mesa svinja kod klanja za potrebe vlastitog domaćinstva ("Narodne novine" broj 144/98.). Pojava trihineloze uzrokovana je konzumacijom invadiranog mesa svinja najviše sa područja Istočne Slavonije i Baranje, koje je bilo okupirano za vrijeme Domovinskog rata, i nije se mogla provoditi sustavna deratizacija. Danas je također još jedan veliki problem u suzbijanju trihineloze, a to su minska polja, deponije smeća i divlje deponije smeća u gradovima, prigradskim naseljima i selima.

Osječko-baranjska županija u 2004. godini u suradnji s Poljoprivrednim fakultetom financirala je letak u kojem je prezentirana opasnost od trihineloze, te kako prepoznati bolest i kako je spriječiti. Do 2009. godine Županija je sufinancirala uspostavu higijensko-zdravstvene zaštite u stočarstvu što je dalo značajan doprinos sprječavanju širenja ovih bolesti.

Sprječavanje zaraze svinja provodi se deratizacijom u klaonicama, farmama, obiteljskim gospodarstvima i naseljenim mjestima u organizaciji poduzeća koja su za obavljanje deratizacije registrirana. Deratizacija se provodi dva puta godišnje, i to s antikoagulatornim otrovima I i II generacije na različitim nosačima (rasute, parafinske i briketirane meke) postavljenim na označenim podloškama ili u specijaliziranim kutijama za deratizaciju.

Osim tih mjera koje se odnose na sprječavanje zaraze svinja, radi daljnjeg sprječavanja invadiranja *trichinellom spiralis* kod ljudi provode se mjere koje su do sad imale vidne rezultate, a to su:

- zabrana klanja svinja izvan propisanog sustava,
- pojačane veterinarske službe za vrijeme klanja svinja u domaćinstvima,
- obvezan trihineloskopski pregled svinjskog mesa,
- sigurno i neškodljivo uklanjanje lešina uginulih životinja, uključujući i divlje životinje,
- sustavna i temeljita deratizacija.

Kako bi navedene mjere polučile što bolje rezultate pokazuje se opravdana potreba za izgradnjom kafilerije na području istočne Hrvatske.

12.2. Bolesti goveda

Enzooska leukoza goveda (ELG) je zarazna proliferativna bolest proširena u svjetskim razmjerima. Leukoza je kronična bolest s vrlo dugom inkubacijom koja može trajati i do 7 godina pa je nije moguće uvijek klinički prepoznati. Bolest se javlja vrlo rijetko u klinički uočljivom obliku i to u svega 1-5% inficiranih životinja, oko 30% zaraženih grla preko 3 godine starosti razvije perzistentnu limfocitozu. Bolest izaziva ekonomske štete na stadu, a do sada nije dokazano da je štetna za ljude.

Izvor zaraze predstavljaju zaražene životinje gotovo uvijek bez vidljivih znakova bolesti (latentno inficirane životinje), a goveda se najčešće zaraze inficiranim limfocitima. Bolest se prenosi vertikalno i horizontalno. Proširenost ELG znatno je veća u mliječnh goveda (90-95%) nego u tovnh. Prevalencija u zaraženim, naročito mliječnim stadima može biti od 60 do 90%. Brojnim istraživanjima nisu dokazana protutijela za virus ELG u ljudi koji su bili u kontaktu sa seropozitivnim životinjama, niti u onih koji su konzumirali mlijeko tih životinja, unatoč tome što je virus ELG dokazan u mlijeku seropozitivne krave.

Iskorjenjivanje ELG u Republici Hrvatskoj određeno je Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje enzooske leukoze goveda ("Narodne novine" broj 30/12.). Osim navedenog Pravilnika i Zakona o veterinarstvu ministar poljoprivrede svake godine donosi naredbu o mjerama zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti i njihovom financiranju u tekućoj godini.

Kako bi se potvrdio status "slobodan od leukoze" životinje moraju biti pregledane 2 puta godišnje u razmaku od 4 mjeseca. Tek se tada životinje s negativnim serološkim rezultatom mogu proglasiti slobodnim od ELG. Stado službeno slobodna od enzooske leukoze goveda je stado koje udovoljavaju uvjetima propisanim u Pravilniku o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima za stavljanje u promet goveda i svinja.

Pravilnikom o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje enzooske leukoze goveda propisano je da sva goveda moraju biti pod nadzorom i da se vlasnicima nakon klanja svih zaraženih goveda mora osigurati naknada za zaklane životinje u skladu s njihovom tržišnom vrijednosti. Također, zabranjeno je liječenje goveda oboljelih od enzooske leukoze. Zabranjeni su i korištenje i isporuka mlijeka krava iz zaraženog stada u mljekare, osim radi odgovarajuće termičke obrade. Zabranjen je i promet bolesnih goveda.

Uprava za veterinarstvo donosi Program iskorjenjivanja enzooske leukoze goveda. Postupak sa životinjama za koje se utvrdi da su zaražene zakonski je propisan, a svi posjednici goveda (kao i ovlaštene veterinarne i veterinarske inspekcije) dužni su ga provoditi u skladu s propisima.

Tablica 25. Broj pozitivnih životinja i žarišta (pozitivnih stada) u Hrvatskoj, pronađenih u akciji uzorkovanja krvi svih goveda starijih od 24 mjeseca, u razdoblju 2011.- 2013. godine

Županija		2011		2012.		2013.	
		Žarišta	Goveda	Žarišta	Goveda	Žarišta	Goveda
1.	Zagrebačka	8	14	3	8	7	28
2.	Krapinsko - zagorska	2	3	1	1	0	0
3.	Sisačko - moslavačka	43	288	30	108	62	252
4.	Karlovačka	-	-	0	0	2	2
5.	Varaždinska	2	4	1	1	2	6
6.	Koprivničko - križevačka	6	14	5	7	4	13
7.	Bjelovarsko - bilogorska	8	19	10	32	7	24
8.	Primorsko - goranska	1	1	0	0	0	0
9.	Ličko - senjska	1	1	0	0	2	3
10.	Virovitičko - podravska	19	32	6	14	13	53
11.	Požeško - slavonska	11	26	1	4	7	18
12.	Brodsko - posavska	24	57	31	155	34	147
13.	Zadarska	2	11	1	1	0	0
14.	Osječko - baranjska	166	623	47	246	99	527
15.	Šibensko - kninska	5	13	2	2	2	2
16.	Vukovarsko - srijemska	22	41	5	10	12	33
17.	Splitsko - dalmatinska	9	13	0	0	2	3
18.	Istarska	3	7	3	14	1	1
19.	Dubrovačko - neretvanska	4	34	0	0	0	0
20.	Međimurska	-	-	0	0	1	1
21.	Grad Zagreb	-	-	0	0	0	0
Ukupno Republika Hrvatska		336	1.201	146	603	257	1113

Izvor podataka: Uprava za Veterinarstvo

Provedbom mjera programa iskorjenjivanja i nadziranja enzooske leukoze goveda u Republici Hrvatskoj u 2013. godine, u pretražena je u potpunosti populacija rasplodnih goveda (pretraženo je ukupno nešto više od 196.500 goveda). Tijekom 2013. godine, bolest je zabilježena u ukupno 1113 goveda, u 257 pozitivnih stada. Navedene brojke pokazuju da je bolest u Republici Hrvatskoj prisutna u 0.61% pretraženih goveda, odnosno na 0.72% pretraženih gospodarstava. Za ostvarivanje statusa zemlje službeno slobodne od ELG u slučaju Hrvatske procjenjuje se potrebno je od 7 do 10 godina sustavne provedbe naređenih mjera

13. PROVEDBA MEĐUNARODNIH PROJEKATA

13.1. Projekt "Zaštita od širenja Klasične svinjske kuge (KSK) u prekograničnom području kroz poboljšanje higijenskih standarda i edukaciju farmera"

Osječko-baranjske županija aplicirala je projekt "Zaštita od širenja Klasične svinjske kuge (KSK) u prekograničnom području kroz poboljšanje higijenskih standarda i edukaciju farmera" za dodjelu bespovratnih sredstava na temu promicanja prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije, a u sklopu financijske pomoći iz IPA Prekograničnog programa Hrvatska-Srbija 2007. - 2013. godine.

Projekt je bio odobren te je s provedbom započeo 17. siječnja 2011. godine, a završen je 17. srpnja 2012. godine. Ukupna vrijednost je 447.329,94 EUR-a, uz vrijeme trajanja od 18 mjeseci. Vrijednost djela Projekta koji se provodio u Republici Hrvatskoj, odnosno Osječko-baranjskoj županiji iznosi 225.142,99 EUR-a, od navedenog iznosa 187.341,48 EUR, odnosno 83,21% financira se iz sredstava IPA Prekograničnog programa Hrvatska-Srbija 2007. - 2013.godine. Razliku od 37.801,51 EUR sufinancirala je Osječko-baranjske županija iz vlastitih sredstava.

Aktivnosti Projekta usmjerene su na usklađivanje higijenskih standarda u svinjogojskoj proizvodnji u prekograničnom području s higijenskim standarima Europske unije i edukaciju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave svinjogojskom proizvodnjom, a sve u cilju smanjenja rizika nastanka i prenošenja Klasične svinjske kuge u prekograničnom području.

Osječko-baranjska županija bila je nositelj Projekta, a partner u provedbi Projekta je Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o. Osijek (RRA SiB). Prekogranični partner je Veterinarski institut "Novi Sad".

Središnja točka Projekta jest izgradnja 22 dezobarijera koje su po svojim tehničkim i inim karakteristikama odgovaraju standardima Europske unije. Izgradnja dezobarijera je najkonkretniji oblik prevencije svinjske kuge te se u značajnoj mjeri smanjila mogućnost njenog pojavljivanja i prenošenja. Dezinfekcijske barijere izgrađene su na području 12 jedinica lokalne samouprave i to na području gradova: Donji Miholjac i Đakovo, te na području općina: Bizovac Darda, Drenje, Erdut, Ernestinovo, Marijanci, Semeljci, Punitovci, Petrijevci i Viškovci.

Projekt je postavljen tako da su se na početku održavale radionice na kojima su se educirala poljoprivredna gospodarstva koja se bave svinjogojskom proizvodnjom kao i lovačka društva (budući da su divlje svinje mogući prijenosnik ove zarazne bolesti). U suradnji s prekograničnim partnerima za potrebe obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i lovačkih društava u Hrvatskoj izrađeno je 5.000 letaka i 2.000 komada priručnika u kojima je na jedan pristupačan i primjenjiv način objašnjena sama pojava bolest "Klasične svinjske kuge", na koji način je suzbijati i ono najvažnije na koji način prevenirati njenu pojavu.

U sklopu Projekta na području Osječko-baranjske županije u 2011. godini održano je 8 samostalnih radionica, na kojima je bilo prisutno 180 nositelja OPG-a i 28 predstavnika lovačkih društava. Sa prekograničnim partnerima održane su 4 zajedničke radionice i to 2 u Hrvatskoj i dvije u Srbiji na kojima je bilo ukupno 121 nositelj OPG-a.

Na predavanjima su obrađene sljedeće teme:

1. Važnost uspostave higijensko-zdravstvene zaštite u svinjogojskoj proizvodnji
2. Biosigurnosne mjere u svinjogojstvu u zemljama Europske unije i
3. Mogućnost i način ostvarivanja bespovratnih sredstava kroz dostupne fondove EU.

Jedna od ključnih prednosti edukacije putem radionica jest mogućnost da poljoprivredni proizvođači u neposrednom kontaktu s eminentnim stručnjacima iz područja svinjogojstva, pitanjima i prijedlozima, otklone sve eventualne nejasnoće.

Jedna od aktivnosti bila je studijsko putovanje, na kojem su bili predstavnici OPG-a iz Hrvatske i Srbije. Svrha putovanja je upoznavanje poljoprivrednih proizvođača s praksom i iskustvima Europske unije u području suzbijanja svinjske kuge. Studijskim putovanjem organizirano je posjet na području u sjeverne Njemačke, gdje je svinjogojska proizvodnja jedna od najrazvijenijih gospodarskih grana. Svinjogojci su imali priliku vidjeti na koji način proizvođači svinja u Njemačkoj organizirani, na koji način obavljaju prevenciju - zaštitu od ne samo Klasične svinjske kuge nego i od ostalih zaraznih bolesti.

U sklopu Projekta izrađena je Studija izvodljivosti Sprječavanje širenja klasične svinjske kuge na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u pograničnom području - analiza trenutne situacije na području provedbe projekta, prevencija i moguće štete u slučaju izbijanja bolesti

Studija je pokazala da su ekonomski gubici u slučaju izbijanja bolesti vrlo su veliki. Posebno treba naglasiti neposredni trošak do kojeg bi najvjerojatnije došlo, a koji se očituje u vrlo vjerojatnom zatvaranju brojnih OPG-ova koje se bave svinjogojskom proizvodnjom, otpuštanjem radnika, povećanjem broja nezaposlenih i povećanjem isplata za nezaposlene. Ulaganje u izgradnju dezo barijera tako sa sobom nosi brojne pogodnosti i apsolutno je isplativo u svakom segmentu poslovanja. Posebno treba naglasiti i ulogu edukacije u cijelom projektu te njezino konstanto i dugotrajno izvođenje čime se u korijenu mijenja svijest svih proizvođača kako ne bi došli u napast da prikrivaju bolest na svom gospodarstvu.

13.2. "Panonian Bee - Umrežavanje pčelara i usklađivanje standarda u proizvodnji meda i zdravlju pčela s EU standardima s ciljem prekograničnog ekonomskog razvoja"

Na objavljeni javni poziv Agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske, Osječko-baranjska županija u ulozi glavnog nositelja projekta s partnerima Prehrambeno-tehnološkim fakultetom, Regionalnom-razvojnom agencijom Slavonije i Baranje i Regionalnim klasterom pčelara ROJ, te Naučnim institutom za veterinarstvo "Novi Sad" iz Novog Sada kao pridruženim nositeljem i Novosadskim ekološkim centrom kao partnerom u Republici Srbiji, prijavila je Projekt "Panonian bee" (nastavno: Projekt).

Nakon što je Projekt odobren od nadležnih tijela dostavljen je Osječko-baranjskoj županiji prijedlog Ugovora. Župan je prihvatio prijedlog Ugovora Grant Contract External Action of the European Union No. 2010-0017-973002 (Ugovor o bespovratnim sredstvima vanjskih projekta Europske Unije broj. 2010-0017-973002, u daljnjem tekstu: Ugovor) za provedbu odobrenog projektnog prijedloga Panonian bee - Networking of beekeepers and harmonisation of standards in honey production and bees health to the EU standards aiming at cross-border economic development (Panonian bee - Umrežavanje pčelara i usklađivanje standarda u proizvodnji meda i zdravlja pčela s EU standardima s ciljem prekograničnog ekonomskog razvoja) u Programu prekogranične suradnje Hrvatska - Srbija u okviru IPA II b 2009/ 2010/2011, te je Ugovor s Agencijom za regionalni razvoj Republike Hrvatske potpisan 14. prosinca 2012. godine.

Nositelji Projekta su Osječko-baranjska županija i Naučni institut za veterinarstvo "Novi Sad", s time da je Osječko-baranjska županija glavni nositelj. Partneri na Projektu sa hrvatske strane su Prehrambeno-tehnološki fakultet Osijek, Regionalna-razvojna agencija Slavonije i Baranje i Regionalni klaster pčelara "ROJ", dok je partner sa srpske strane Novosadski ekološki centar iz Novog Sada. Ciljane grupe prema kojima su osmišljene aktivnosti su pčelari u prekograničnom području i znanstveno-istraživačke institucije, dok su krajnji korisnici kako pčelari tako i cjelokupno stanovništvo ove regije. Projekt će se provoditi na području Osječko-baranjske županije, na mikro lokacijama Đakova, Osijeka, Našica, Valpova, Donjeg Miholjca i Baranje, a na području Republike Srbije na području Južnog Bačkog okruga, Sjevernog Bačkog okruga i Zapadnog Bačkog okruga.

Vrijednost Projekta je 480.000,00 eura, a realizirati će se u roku od 24 mjeseca od njegova prihvaćanja od strane Europske unije. Ovdje treba istaknuti kako je obveza sa svake strane nositelja projekta da projekt sufinancira s 15% vlastitih sredstava.

Opći cilj Projekta je povećanje gospodarskog razvoja kroz povezivanje proizvođača meda. Povezivanjem proizvođača i njihovim umrežavanjem podići će se razina kvalitete meda i drugih pčelinjih proizvoda te će se ova grana poljoprivredne proizvodnje podići na jednu sasvim novu ekonomski isplativu razinu. Naime, tradicija proizvodnje meda u ovom prekograničnom području seže daleko u povijest te uz nepresušne prirodne resurse i pravilnu ekonomsku strategiju može dovesti do jačanja zaostale regionalne ekonomije kroz jačanje malih proizvođača meda i otvaranje novih radnih mjesta. Također treba naglasiti važnost pčela i zdravlja pčela u ukupnom društvu jer posljednja istraživanja govore o osjetnom smanjenju broja pčela.

Projektne aktivnosti su usmjerene da se kroz edukaciju, prenošenjem pozitivnih iskustava umrežavanja i promocije povezuju proizvođači meda i drugih pčelinjih proizvoda u prekograničnom području. Na navedenom prekograničnom prostoru djeluje po procjenama Hrvatske poljoprivredne komore oko 600 proizvođača meda. Od navedenog broja oko 300 je proizvođača koji izlaze na tržište dok su ostali tzv. hobisti koji se bave ovime iz vlastitih potreba.

Glavne aktivnosti projekta su izrada funkcionalne baze podataka, organizacija tematskih edukativnih radionica, kontrola kvalitete meda i zdravlja pčela u prekograničnom području, formiranje klastera proizvođača med u Republici Srbiji, organizacija regionalne konferencije pčelara u Osijeku, te studijsko putovanje u Češku.

Pored toga, a u sklopu Projekta izvršeno je opremanje Prehrambeno-tehnološkog fakulteta opremom koja služi za ispitivanje kvalitete meda, nabavljena je pčelarska opreme koja obuhvaća 20 digitalnih SMS vaga koje će pčelari koristiti za izračun prinosa meda u košnicu, broja pčela u košnici, te 61 pčelaru početniku će biti dodijeljena košnica, roj, vrcaljka za med te posuda za med sa sitom koje su u skladu sa EU standardima

Specifični cilj projekta je umrežavanje proizvođača i usklađivanje standarda proizvodnje meda i zdravlja pčela sa standardima EU u cilju preko graničnog ekonomskog razvoja. Umrežavanje proizvođača i usklađivanje standarda u proizvodnji i zdravlju pčela dovesti će do povećanja kvalitete i kvantitete meda i poboljšanja zdravlja pčela.

ZAKLJUČAK

Osječko-baranjska županija je područje bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa - zemljišta dobre plodnosti, klimatskih pogodnosti i obilja vodenih resursa. Važnost poljoprivrede proizlazi ne samo iz tradicionalne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovništva, razvoja prehrambene industrije već iz njene uloge u očuvanju ruralnog prostora, ekološke ravnoteže i održanju tradicijskih vrijednosti, materijalne i duhovne kulture hrvatskog sela.

Hrvatska poljoprivreda danas nema dovoljno razvijenu konkurentnu sposobnost svojih poljoprivrednika koju susrećemo u većini zemalja Europske unije. Neophodno je ubrzano jačanje konkurentnosti naših poljoprivrednih gospodarstava, koje će biti ključni preduvjet njihovog uspješnog integriranja u zajedničko europsko tržište. Za dugoročni opstanak i razvoj nužna je stalna prilagodba zahtjevima tržišta. Značajni čimbenik koji sprječava produktivnost jest još uvijek velik udio zaposlenosti u poljoprivredi. Postotak hrvatske radne snage zaposlene u poljoprivrednom sektoru u odnosu na europske standarde je vrlo visok. U Hrvatskoj u poljoprivredi je bilo zaposleno oko 14 posto ukupne radne snage zemlje, iako njezin udio u nacionalnom BDP-u iznosi manje od 7 posto. Udio radne snage uključene u poljoprivredu više od dva puta je veći od prosjeka zemalja Europe, a četiri puta veći od prosjeka zemalja EU-15. Od zemalja EU-27 samo Rumunjska i Poljska imaju više postotke stanovništva aktivnog u poljoprivrednom sektoru.

Uvozno-izvozna bilanca hrvatske poljoprivrede, u posljednje tri godine (2011. -2013. godine), u minusu je oko 2.976.019.000 USD, što je ne prihvatljivo za državu koja ima mogućnosti proizvodnje hrane ne samo za vlastite potrebe nego i za izvoz. U 2013. godini uvezeno je poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 2.7 milijardi USD te u ukupnom uvozu u RH sudjeluje sa 13%. U odnosu na prethodnu godinu vrijednosno je uvoz povećan za 6%. Izvozom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ostvareno je 1,5 milijardi USD te izvoz hrane u ukupnom izvozu RH ima udio od 13%. U odnosu na prethodnu 2012. godinu vrijednost izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda smanjen je za 6%.

Kada se napravi usporedba uvoza i izvoza vidimo da su u uvozu jednako zastupljeni proizvodi prehrambene industrije i primarne poljoprivredne proizvodnje, a u izvozu su finalni proizvodi prehrambene industrije više zastupljeni od primarnih proizvoda. Ti podaci jasno govore da perspektivu

trebamo tražiti u proizvodima visokog stupnja obrade i proizvodima u koje je ugrađeno čim više znanja i intelektualnog kapitala, odnosno onima koji imaju bolju marketinšku obradu i razvijene brendove. Osim toga jedan od ključnih problema primarnih poljoprivrednih proizvođača je njihov nedovoljan utjecaj u procesu formiranja cijene njihovih proizvoda koji se odvija sa prehrambeno-prerađivačkom industrijom. Naime, u ostalim zemljama EU primarni proizvođači su suvlasnici prehrambeno-prerađivačke industrije, te na taj način njihova pozicija u formiranju otkupne cijene primarnih poljoprivrednih proizvoda je značajna.

Neophodna je orijentacija na poljoprivredno-prehrambene proizvode s kojima možemo u skladu s poredbenim prednostima biti konkurentni u europskim razmjerima. Treba pritom naglasiti da naši ekspanzivni proizvodi nisu pšenica i kukuruz, ali to mogu biti visoko dohodovni proizvodi: voće, povrće, ribe, vino, meso, uz čitavu paletu ostalih prehrambenih proizvoda.

Činjenica da smo Županija s najvećim potencijalom za poljoprivrednu proizvodnju, daje nam mogućnost da iskoristimo komparativne prednosti. Liberalizacijom uvjeta oko izgradnje farmi stvaraju se pretpostavke koje će poljoprivrednim proizvođačima omogućiti proizvodnju kojom će biti konkurentni na domaćem i Europskom tržištu. Jedan od glavnih ciljeva je izmijeniti sadašnji stanje odnosa biljne i govedarske proizvodnje u kojem Županija ima 15,4% poljoprivrednog zemljišta i oko 18% goveda u odnosu na Republiku Hrvatsku. Kroz naredne godine Županija ima sve preduvjete da postane vodeća u svim granama stočarske proizvodnje. Mjere koje Županija provodi od 2004. godine cjelovite su i dugoročne, provode se sustavno i imaju kontinuitet, a zadatak im je stvaranje tržišno - konkurentnog poljoprivrednog gospodarstva.

Sredstva koja je Županija ulagala u stočarsku proizvodnju u proteklom razdoblju stvorila su preduvjet za bržu i cjelovitiju realizaciju Operativnih Programa Vlade Republike Hrvatske u odnosu na ostale županije. Ako uzmemo u obzir činjenicu da je u proizvodnji mlijeka Županija u 2003. godini s otkupljenih oko 53.000.000 kilograma mlijeka zauzimala 4. mjesto u Hrvatskoj, u 2013. godini Osječko-baranjska županija ima proizvodnju mlijeka od 124.108.922 kilograma (otkupljene količine), integritet stočarstva s ostalim sektorima gospodarstva i utjecaj na prehrambeno-prerađivačku djelatnost te da Osječko-baranjska županija zbog svojih 231.000 ha poljoprivrednih površina (15,4% ukupnih površina u RH) ima neograničene mogućnosti u razvoju stočarstva, s pravom možemo očekivati da će stočarstvo biti jedan od temelja za daljnji gospodarski razvitak Županije.

Stočarstvo je od izuzetne važnosti za Osječko-baranjsku županiju kao pokretačka snaga regionalnom gospodarskom razvitku. Kao gospodarska grana stočarstvo izravno utječe na razvoj gospodarstva, na otvaranje radnih mjesta, životni standard i opći prosperitet. Stočarstvo može biti značajan izvozni proizvod i pruža veće mogućnosti zapošljavanja stanovništva različitog profila zanimanja.

Prilozi

1. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda (Republika Hrvatska) u 2013. godini

UVOZ I IZVOZ STOČARSKIH I RIBARSKIH PROIZVODA - REPUBLIKA HRVATSKA

CT	PROIZVOD	UVOZ 2013.		IZVOZ 2013.		RAZLIKA
		u tonama	u USD	u tonama	u USD	u USD
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.064.847	2.699.972.061	2.346.141	1.498.656.853	-1.201.315.208
01	ŽIVE ŽIVOTINJE	29.284	97.757.630	26.429	61.237.671	-36.519.959
02	MESO I KLAONIČKI PROIZVODI	97.907	313.306.924	11.322	40.578.264	-272.728.660
04	MLIJEKO I MLIJEČNI PROIZVODI, JAJA, MED	184.231	220.191.286	35.907	55.121.801	-165.069.485
05	PROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PORIJ. NESPOM.	2.649	11.369.944	3.738	5.230.303	-6.139.641
15	ŽIVOTINJSKE MASTI I ULJA	1.395	2.999.849	4.752	3.783.687	783.838
16	PRERAĐEVINE OD MESA	9.942	34.159.188	14.044	69.310.093	35.150.905
23	HRANA PRIPREMLJENA ZA ŽIVOTINJE	300.814	220.041.320	105.054	58.254.689	-161.786.631
	UKUPNO STOČARSTVO	626.222	899.826.141	201.246	293.516.508	-606.309.633
03	RIBE, LJUSKARI, MEKUŠCI I OSTALI BESKRALJEŽNJACI	24.927	83.692.121	26.555	123.842.803	40.150.682
16	PRERAĐEVINE OD RIBA, LJUSKARA	4.663	22.680.994	5.705	30.077.374	7.396.380
	UKUPNO RIBARSTVO	29.590	106.373.115	32.260	153.920.177	47.547.062
	UKUPNO STOČARSTVO I RIBARSTVO	655.812	1.006.199.256	233.506	447.436.685	- 558.762.571

Izvor: DZS

Obrada: HGK - Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo

Ako se ukupan uvoz živih goveda i svinja i mesnih prerađevina preračuna na živu vagu, u 2013. godini uvezeno je:

116.181 komada goveda (420 kg, R 52%)

1.006.616 komada svinja (100 kg, R 80%)

2. Uvoz i izvoz stočarskih i ribarskih proizvoda 2011. - 2013. godina u 000 USD

	PROIZVOD	2011. godina		2012. godina		2013. godina		Razlika ukupno
		Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	
	UKUPNO POLJ. I PREHRAMBENA INDUSTRIJA	2.253.148	1.417.847	2.531.957	1.592.555	2.699.972	1.498.657	- 2.976.019
1.	Žive životinje	145.350	46.887	126.837	59.518	97.758	61.238	-202.302
2.	Meso i klaonički proizvodi	205.339	30.879	255.199	24.920	313.307	40.578	-677.468
3.	Mlijeko i mliječni proizvodi, jaja, med	146.128	64.518	150.762	68.098	220.191	55.122	-329.348
4.	Proizvodi životinjskog porij. Nespom.	16.406	11.587	13.761	7.531	11.370	5.230	-17.188
5.	Životinjske masti i ulja	3.049	4.911	2.885	5.092	3.000	3.784	4.853
6.	Prerađevine od mesa	34.646	57.683	34.389	70.228	34.159	69.310	94.026
7.	Hrana pripremljena za životinje	173.482	48.106	202.835	54.610	220.041	58.255	-435.388
8.	Ukupno stočarstvo	724.400	264.571	786.668	289.997	899.826	293.517	-1.562.809
9.	Ribe, ljuskari, mekušci i ostali beskralježnjaci	83.683	144.329	90.905	127.427	83.692	123.843	137.319
10.	Prerađevine od riba, ljuskara	21.930	23.725	22.496	27.915	22.681	30.077	14.610
11.	Ukupno ribarstvo	105.613	168.054	113.401	155.342	106.373	153.920	151.929
12.	Ukupno stočarstvo i ribarstvo	830.013	432.626	900.071	445.341	1.006.199	447.437	-1.410.880